

Luigi Pirandello

ŠEST POSTAV HLEDÁ AUTORA

ARTUR

translation © Prof. PhDr. Vladimír Mikeš 2008
grafic design © Vladimír Vímř 2008

ISBN 978-80-87128-08-4

Luigi Pirandello
ŠEST POSTAV HLEDÁ AUTORA

POSTAVY HRY, KTERÁ SE MÁ HRÁT

OTEC
MATKA
NEVLASTNÍ DCERA
SYN
CHLAPEČEK (NĚMÁ ROLE)
HOLČÍČKA (NĚMÁ ROLE)
MADAM PACEOVÁ

HERCI DIVADELNÍHO SOUBORU

REŽISÉR
PRVNÍ HEREČKA SOUBORU
PRVNÍ HEREC SOUBORU
HEREČKA PRO CHARAKTERNÍ OBOR
KOMIK
NAIVKA
MILOVNÍK
INSPICIENT
NAPOVĚDKA
VRÁTNÝ
TECHNICKÝ PERSONÁL

Hraje se ve dne na jevišti činoherního divadla. Hra nemá dějství ani výstupy. První přestávka bez spuštění opony bude tehdy, až se režisér a šesti postav vzdálí, aby si domluvili scénář, a herci odejdou z jeviště; druhá přestávka bude, až oponář omylem spustí oponu.

Když diváci vejdou do hlediště, bude opona vytažená a jeviště takové, jaké bývá ve dne, bez kulis a dekorací, potemnělé, prázdné, aby hned na začátku vznikl dojem, že představení není připraveno. Dvoje schůdky, vpravo a vlevo, spojují jeviště s hledištěm. Nápořední budka je odsunuta stranou. Na druhé straně v popředí je stůl a křeslo pro režiséra, opěradlem otočené k obecenstvu. Další dva stoly, jeden větší a druhý menší, s několika židlemi v popředí jeviště jsou připraveny na zkoušku. Sem tam vpravo a vlevo jsou další židle pro herce a stranou v pozadí je zcela skryté piano. Když zhasnou světla v hledišti, ze dveří na jevišti vyjde JEVIŠTNÍ MISTR v modré blůze s brašnou u pasu; z kouta v pozadí vezme nějaké latě, rozloží je, klekne si a začne je sbíjet. Když se ozve bušení, ze dveří od šaten vyběhne INSPICIENT.

INSPICIENT: Co to tady děláš?

JEVIŠTNÍ MISTR: Co bych dělal? Stloukám to.

INSPICIENT: Teď? (*Podívá se na hodinky.*) Je deset pryč – za chvíli začne zkouška.

JEVIŠTNÍ MISTR: No někdy to udělat musím.

INSPICIENT: Ale ne teď.

JEVIŠTNÍ MISTR: A kdy?

INSPICIENT: Až po zkoušce. Tak honem, honem – to všecko si odnes, musím ještě připravit scénu pro druhou půlku „Každý podle své role“.

JEVIŠTNÍ MISTR s funěním a bručením sebere latě a odejde. Zatím ze dveří jeviště začínají vycházet HERCI, muži i ženy, nejdřív jeden, pak druhý, pak dva spolu, libovolně: je jich tolik, aby mohli zkoušet Pirandellovu hru „Každý podle své role“, která se právě připravuje. Vejdou, pozdraví INSPICIENTA, zdraví se navzájem, přejí si dobrý den. Někteří zamíří do šaten, jiní, mezi nimi i NAPOVĚDKA, která drží pod paží text hry, zůstanou na jevišti, čekají na Režiséra. Zatím ve skupinkách postávají nebo sedí a o něčem diskutují; jeden si zapálí cigaretu, jiný si stěžuje na přidělenou roli, další předčítá kolegům jakousi zprávu z divadelních novin. Bylo by dobře, kdyby herečky a herci měli šaty spíš jasnějších a výraznějších barev a vnesli do této první improvizované scény co nejvíc živosti a přirozenosti. A tak třeba některý z Herců se může posadit i ke klavíru a zahrát nějakou taneční melodii, ti mladší se mohou dát do tance.

INSPICIENT (zatleská, aby zjednal klid): Tak klid, prosím, klid! Už přišel režisér.

Hudba i tanec naráz přestanou. HERCI se otočí a dívají se do hlediště, jehož dveřmi právě vchází REŽISÉR; projde uličkou mezi sedadly a pozdravován Herci vyjde po jedné schůdkách na scénu. Někdo mu podá nějaký časopis a rukopis přelepený páskou.

REŽISÉR: Co je to?

NAPOVĚDKA: To je pošta pro vás.

REŽISÉR: Aha. (Podá rukopis jednomu z Herců.) Dejte mi to do šatny. (Potom se rozhlédne a obrátí se na Inspicienta.) A co ta tma? Udělejte, prosím vás, trochu světla.

INSPICIENT: Hned to bude. (Odejde, aby to zařídil.)

Za chvíli celou pravou stranu jeviště, kde stojí Herci, osvítlí jasné bílé světlo. NAPOVĚDKA se mezitím posadí na své místo, rozsvítí lampičku a položí před sebe text.

REŽISÉR (zatleská): Tak začínáme. (Inspicientovi.) Chybí někdo?

INSPICIENT: Paní Galová.

REŽISÉR: Jako vždycky! (Podívá se na hodinky.) Máme už deset minut zpoždění. Zapište ji, prosím vás. Ať se naučí chodit na zkoušky včas.

Je to řekne, vzadu v hledišti se ozve hlas První herečky.

PRVNÍ HEREČKA: Ne, ne, prosím! Já jsem tady! Já jsem tady! (Je celá oblečená v bílém, má široký nápadný klobouk a v náruči nese pěkného psíka; proběhne uličkou mezi sedadly a vyběhne po schůdkách.)

REŽISÉR: Vy jste se asi rozhodla, že budete chodit pozdě.

PRVNÍ HEREČKA: Promiňte, nesehnala jsem taxíka. Ale vy jste stejně ještě nezačali. A já první scénu ani nemám. (Potom zavolá Inspicienta a dá mu psíka.) Miláčku, prosím vás, zavřete ho do šatny.

REŽISÉR (bručí): A ještě pes! (Znovu zatleská a obrátí se na Napovědku.) Tak jedem. „Každý podle své role“, jednání druhé. (Sedne si do křesla.) No, pánové, kdo je na scéně?

HERCI a HEREČKY odejdou z přední části jeviště a usadí se stranou, mimo tři Herců, zahajujících zkoušenou scénu a mimo PRVNÍ HEREČKY, která nedbá Režisérova pokynu a posadí se k jednomu ze dvou stolků vepředu.

REŽISÉR (*První herečce*): Vy máte být na scéně?

PRVNÍ HEREČKA: Já? Já ne.

REŽISÉR (*otráveně*): Tak se, proboha, zvedněte.

PRVNÍ HEREČKA *vstane a jde si sednout vedle ostatních Herců, kteří zatím poodešli trochu stranou.*

REŽISÉR (*Napovědce*): A můžem začít.

NAPOVĚDKA (*čte v textu*): „V domě Leona Galy. Místnost, která je něčím mezi jídelnou a pracovnou.“

REŽISÉR (*obráť se k Inspicientovi*): Příště ať postaví jako náznak ten červený pokoj.

INSPICIENT (*poznamenává na kus papíru*): Červený. Dobře.

NAPOVĚDKA (*pokračuje ve čtení textu*): „Prostřený jídelní stůl a psací stůl s knihami a papíry, regály s knihami a příborník s parádním servisem. V pozadí dveře do Leonovy ložnice. Vlevo dveře do kuchyně. Vchod do předsíně vpravo.“

REŽISÉR (*vstane a ukazuje*): Takže, pozor: tady je předsíň. Tam je kuchyně. (*Obrátí se k Herci, který má hrát roli Sokrata.*) Vy tedy vejdete a odejdete tudy. (*Inspicientovi.*) A dozadu ať dají tu stojku se závěsem. (*Znovu si sedne.*)

INSPICIENT (*poznamená si*): Dobře.

NAPOVĚDKA (*čte dál*): „První výstup. Leone Gala, Guido Venanzi, Filippo, řečený Sokrates.“ (*Režisérovi.*) Mám číst i režijní poznámky?

REŽISÉR: No samozřejmě! To jsem vám přece říkal už stokrát!

NAPOVĚDKA (*čte*): „Když se zvedne opona, Leone Gala s kuchařskou čepicí a v zástěře, se právě chystá rozlítat v misce dřevěnou vařečkou vejce. Filippo roztlárá druhé. Guido Venanzi sedí a poslouchá.“

PRVNÍ HEREC (*Režisérovi*): Prosím vás, to si mám vážně nasadit na hlavu kuchařskou čepici?

REŽISÉR (*tou poznámkou podrážděný*): No to bych prosil! Tak jak to tady stojí. (*Ukáže na text hry.*)

PRVNÍ HEREC: To tedy promiňte, ale to bude směšný.

REŽISÉR (*vyskočí*): „Směšný! Směšný!“ (*Jde k Herci a křikne.*) Ano, vážený pane, kuchařskou čepici. A kvedlat vejce! A nemyslete si, že to tím kvedláním končí! Vy máte totiž zahrát skořápku těch vajec, co kvedláte.

HERCI *se začnou smát a ironicky to komentovat.*

REŽISÉR: Ticho! A dávejte pozor, když něco vysvětluju! (*Znovu se obrátí k Prvnímu herci.*) Ano, pane, skořápku: prázdnou nádobu rozumu, ve které není ani špetka instinktu. Vy jste rozum a vaše žena instinkt: každý podle své role. A vaší rolí je udělat ze sebe dobrovolně loutku. Rozuměl jste?

PRVNÍ HEREC (*rozhodí paže*): Ne.

REŽISÉR (*vrátí se na své místo*): Já taky ne! Ale taková je idea autora, jak se rače dočíst. – Já jsem si toho Pirandella nevymyslel! No nic, jedem dál! Konec dobrý, všechno dobré! (*Důvěrným tónem.*) A natočte se, prosím vás, trochu víc do hlediště: kdyby vás obecnstvo, když už nebude rozumět hře, nemělo ani slyšet, tak to můžem vůbec zabalit. (*Znovu zatleská.*) Prosím. Začínáme!

NAPOVĚDKA: Promiňte, pane Režisére, můžu si ten stolek dát trochu dál? Tady nějak táhne.

REŽISÉR: Ale ano, proč ne?

Mezitím vejde do hlediště VRÁTNÝ divadla, na hlavě má oprýmkovanou čepici, uličkou mezi křesly se přiblíží až

k hledišti, aby Režisérovi ohlásil příchod ŠESTI POSTAV, jež už také vstoupily do sálu, jdou v jisté vzdálenosti za ním a trochu zmateně a bezradně se rozhlízejí. Kdo by se chtěl pokusit uvést tuto hru na scénu, musí se snažit všemi prostředky docílit toho, aby těchto Šest postav nesplynulo s Herci souboru. Důležité je proto i jejich vzájemné oddělení prostorové, jak je uvedeno v režijních poznámkách – a to od prvního okamžiku, jak vstoupí na jeviště; a podobně i jejich jiné osvětlení různobarevnými reflektory. Ale nejučinnějším a nejvhodnějším by bylo užít pro tyto postavy ozvlášťující masky – které by ale musely být vyrobeny tak, aby jim neovadil pot, aby byly lehké, a oči, nos a ústa zůstaly volné. Tak se i celé hře dá hlubší smysl. Postavy nemají ovšem vypadat jako přízraky, ale jako reálné bytosti, jako pevné, neměnné vytvoření fantazie umělce: tedy reálnější, sytější a ostřejší vykreslené než Herci s jejich neustále se proměňující přirozeností. Masky také pomohou budít dojem postavy uměle vytvořené, výrazně vyjadřující její základní náboj: u Otce jsou to výčitky svědomí, u Nevlastní dcery potřeba pomsty, u Syna pohrdání, u Matky bolest, o níž svědčí i dvě ztuhlé voskové slzy, jež jí, z potemnělých očí stékají po tvářích – jak to vidáme v kostelích na sochách či malbách Matky sedmiboletné. I jejich kostýmy by měly být zcela odlišné a měly by mít zvláštní, ne však výstřední střih – a snad i tuhé záhyby, jaké mívají sochy – zkrátka: měly by být takové, aby bylo vidět, že nejsou z látky, kterou je možné koupit v kterémkoli obchodě ve městě, anebo dát ušít u kteréhokoliv krejčího.

Otci bude něco přes padesát: Prořídle plavé vlasy, husté kníry zakroucené kolem úst, ještě svěžích, často pootevřených v nejistém a nic neřtkajícím úsměvu. Vysoké bledé čelo, modré oválné oči, velice jasné a bystré; oblečen bude ve světlých kalhotách a tmavém saku; někdy bude

sladký jako med, chvílemi příkrý a popudlivý. Matka budí dojem ustrašené ženy, drcené nesnesitelnou tíhou hanby a ponížení. Oblečena je do černých šatů, zahalená lehkým, hustým vdovským závojem. Když ho poodhalí, objeví se tvář nikoli zmučená, ale spíš jako by z vosku; oči má vždycky sklopené.

Nevlastní dcera vyzývá až necudná. Velice krásná – i ona ve smutečních, ale nápadně elegantních šatech. Dává najevo své opovržení vůči plachému a bázlivému a takřka zmatenému bratrovi, pobledlému, asi čtrnáctiletému Chlapci, oblečenému rovněž do černých šatů; a naopak velkou něžnost vůči své sestřičce, asi čtyřleté Holčičce v bílých šatech, převázaných černou hedvábnou stuhou okolo pasu.

Syn už dospělý, vysoký, takřka strnulý potlačovaným pohrdáním Otcem a nevládnou lhostejností k Matce, má na sobě fialový plášť a dlouhou zelenou šálu ovinutou kolem krku.

VRÁTNÝ (s čepicí v ruce): Promiňte, pane Režisére...

REŽISÉR (vybuchne rozzlobeně): Co zas?

VRÁTNÝ (bojácně): Jsou tu nějací lidé a chtějí s vámi mluvit.

REŽISÉR a HERCI se otočí a udiveně hledí z jeviště do hlediště.

REŽISÉR (znovu vztekle): Ale já teď zkouším! A víte dobře, že během zkoušky sem nikdo nesmí! (Obrátí se k postavám.) A kdo jste? Co si přejete?

OTEC (popojde až k jedněm ze dvou schůdků a ostatní ho následují): My hledáme autora.

REŽISÉR (ohromený a podrážděný): Autora? Jakého autora?

OTEC: Jakéhokoli, pane.

REŽISÉR: Ale tady žádný autor není, my teď žádnou původní novinku nezkoušíme.

NEVLASTNÍ DCERA (*s veselou živostí vyběhne po schůdkách nahoru*): Tím líp, tím líp! Tou vaší novou hrou můžem být třeba my.

KOMIK (*za živých poznámek a žertů ostatních Herců*): To mě teda podržte!

OTEC (*následuje Nevlastní dceru na jeviště*): Samozřejmě, ale když tu není autor... Ledaže byste jím chtěl být vy...

MATKA s HOLČÍČKOU, kterou vede za ruku, a CHLAPEC vystoupí na první stupně schůdků a čekají. SYN nedůtklivě zůstává dole.

REŽISÉR: To má být nějaká legrácka?

OTEC: Co vás napadá! Právě naopak, my vám neseme bolestné drama.

NEVLASTNÍ DCERA: Třeba s námi uděláte díru do světa!

REŽISÉR: Buďte tak laskavi a odejděte, nemůžem s bláznem ztrácet čas.

OTEC (*dotčeně a vtíravě*): Ale, vážený pane, víte přece sám, že život je jedna bláznivá absurdita za druhou – a některé jsou tak nehorázné, že nějakou pravděpodobnost už ani nepředstírají: jsou totiž pravdivé.

REŽISÉR: Co mi tu ksakru vykládáte?

OTEC: Jen to, že za opravdové bláznovství můžem spíš považovat opak: když někdo vytváří absurdity a chce, aby byly pravdivé i pravděpodobné. A jestli je tohle bláznovství, pak mi dovolte poznámku, že bláznovství je celé vaše povolání.

REŽISÉR (*vstane*): Jo takhle! Tak podle vás to, co děláme my, můžou dělat jen blázni.

OTEC: No... vydávat za pravdu, co pravda není – když to není ani potřeba, jen tak pro zábavu... Nebo snad není vaším úkolem oživovat na scéně postavy naprosto vymyšlené?

REŽISÉR (*přeruší ho, stává se mluvčím rostoucího pohoršení Herců*): Tak já vás, vážený pane, ujišťuju, že povolání herce je jedno z nejušlechtilejších. A i když nám dneska páni dramatici cpou místo her kdejakou slátaninu, když místo živých lidí máme hrát jenom panáky, pak na těchhle prknech – a to byste měl vědět – na to jsme pyšní! – dáváme pořád ještě život dílům nesmrtelným.

HERCI *vděčně souhlasí a jeho slovům tleskají.*

OTEC (*ho přerušit a zaníceně pokračuje*): Výborně! Ano, o to právě jde! Dát život živým bytostem – živějším než ty, co dýchají, jedí, chodí po ulicích. Možná méně skutečným, ale pravdivějším. V tom s vámi naprosto souhlasím.

HERCI *se ohromeně na sebe dívají.*

REŽISÉR: Jak to? Předtím jste přece říkal...

OTEC: Promiňte, pane, ale to bylo jen proto, že jste na nás křičel, že nemůžete s bláznem ztrácet čas. A zatím neví nikdo líp než vy, že jenom prostřednictvím lidské fantazie může příroda pokračovat ve svém vznešeném tvořivém díle.

REŽISÉR: Dobře... Ale co tím chcete říct?

OTEC: Nic, pane. Jen to, že vstupujeme do života nejrozmanitějším způsobem, v nejrůznějších podobách: jako strom nebo kámen, voda, motýl... žena. A že se třeba můžem narodit i jako postavy.

REŽISÉR (*s předstíraným ironickým údivem*): A vy tedy a vaše společnost jste se narodili jako postavy dramatu?

OTEC: Přesně tak, pane. Jak vidíte: živé.

REŽISÉR *s HERCI se dají do smíchu, jako by šlo o žert.*

OTEC (*urazeně*): Škoda, že je vám to k smíchu, protože my v sobě nesem, jak jsem řekl, bolestné drama. A dokladem toho je, vážení, tato žena s černým závojem.

Po těchto slovech podá ruku Matce, pomůže jí vystoupit po posledních stupních schůdků, stále ji drží za ruku a s jakousi tragickou slavnostností ji zavede na druhou stranu jeviště, které se náhle rozzáří fantastickým světlem. HOLČIČKA a CHLAPEC jdou za Matkou; za nimi SYN, který se postaví v pozadí stranou; nakonec NEVLASTNÍ DCERA, která se také postaví stranou v popředí a opře se o portál. Herci jsou nejdříve ohromeni, potom s obdivem nad touto scénou začnou tleskat, jako by šlo o divadlo zahráné kvůli nim.

REŽISÉR (*nejdříve ohromený, potom rozhořčený*): Ale teď už dost. Ticho, prosím! (*Potom se obrátí k postavám.*) A vy jděte pryč! Vypadněte odsud! (*Inspicientovi.*) Tak je, ksakru, vyhodte!

INSPICIENT (*popojde vpřed, ale pak se zastaví, jako by zadržel podivným děsem*): Jděte! Jděte!

OTEC (*Režisérovi*): Ale to... Vidíte přece...

REŽISÉR: Dost! A ven!

KOMIK: Pochopte, takováhle legrace...

CHARAKTERNÍ HEREČKA: ... to nejde.

PRVNÍ HEREC: My tady musíme pracovat.

OTEC (*popojde dopředu*): Já opravdu žasnu, že nám nevěříte! Nejste snad, pánové, zvyklí, že vám tu před očima z vaší vlastní fantazie vyvstává jedna postava za druhou?

NEVLASTNÍ DCERA (*popojde k Režisérovi*): Věřte nám, my jsme opravdu postavy dramatu – šest náramně zajímavých postav. I když ztracenejch.

OTEC (*odstrčí ji*): Ano ztracených, to je pravda. Protože autor, který nás takhle stvořil, nás potom nechtěl, nebo už nemohl, vtělit do uměleckého díla. A to je, pane, zločin, protože, kdo má to štěstí, že se narodil jako živá postava, může se vysmát i smrti. Ten nikdy neumře! Umírá člověk, spisovatel, ale postava, kterou vytvořil, ta zůstává, ta nikdy neumírá. A nemusí mít ani žádné zvláštní schopnosti. Kdo byl Sancho Panza? Kdo byla Dulcinea? A přesto jsou nesmrtelní, protože měli to štěstí, že jako živá semena padli na úrodnou půdu, do prstě fantazie, která jim umožnila vzklíčit, nasávat živiny a dosáhnout nesmrtelnosti!

REŽISÉR: To všechno říkáte moc pěkně. Ale co chcete tady?

OTEC: Žít.

REŽISÉR (*ironicky*): Navěky?

OTEC: Ne, pane, alespoň nějakou tu chvíli, ve vás.

PRVNÍ HEREČKA: Slyšíte, chtějí žít v nás!

PRVNÍ HEREC: To jsem neviděl!

MILOVNÍK (*ukazuje na Nevlastní dceru*): No co, kdyby na mě vyšla tamhle ta, to bych bral!

OTEC: Podívejte se, ano: ta hra se nejprv musí udělat; (*Režisérovi*) ale jestli chcete a vaši herci souhlasí, můžeme to hned dát dohromady!

REŽISÉR (*otráveně*): Co chcete dávat dohromady! Tady se nic dohromady nedává! Tady se hrají dramata, komedie, tragédie...

OTEC: Samozřejmě! Právě proto jsme přišli.

REŽISÉR: A kde máte text!

OTEC: V sobě, pane.

HERCI se dají do smíchu.

OTEC: To drama je v nás; drama jsme my; a nemůžem se dočkat, až je budem moci zahrát, každý z nás už hoří touhou...

NEVLASTNÍ DCERA (*posměšně, s drzým půvabem vyzývavé nestoudnosti*): Ó ... a nejvíc já. Kdybyste, pane, věděl jaká touha, jaká vášeň, hoří v mém nitru ... k němu! (*Ukáže na Otce a naznačí, že by ho chtěla obejmout – ale hned nato se jízlivě rozesměje.*)

OTEC (*zlostně vybuchne*): Ty se teď do toho nepleť! A prosím, aby ses tak nesmála!

NEVLASTNÍ DCERA: Ne? Tak tedy s dovolením: nejsem siroteček ještě ani dva měsíce a podívejte se na mě, jak dojemně zpívám a tancuju! (*A zlomyslně začne zpívat píseň Dave Stampera „Prenez garde à Tchou-Tchin-Tchou!“, upravenou na foxtrot nebo pomalý one-step Francisem Slambertem. Svůj zpěv doprovází tanečnickými kroky.*)

Les chinois sont le peuple malin,

De Shanghai à Pekin,

Ils ont mis des écritaux partout:

Prenez garde à Tchou-Tchin-Tchou.

Když začne zpívat a tančit, HERCI, přede vším ti mladí, jako by přitahováni zvláštním kouzlem, se k ní přiblíží a užuž i pozvedají ruce, jako by ji chtěli sevřít, ale ona vždycky unikne. Když Herci začnou tleskat a po Režisérově zásahu se zastaví a stojí, jako by myšlenkami byla někde daleko mimo sebe.

HERCI a HEREČKY (*smějí se a tleskají*): Výborně! Bravo! To je paráda!

REŽISÉR (*rozčileně*): Ticho! Jste snad v baru, nebo co? (*Odvede Otce kousek stranou, zpola zděšeně.*) Prosím vás, není ona tak trochu...?

OTEC: Blázen? Kdepak. Něco horšího!

NEVLASTNÍ DCERA (*přiběhne k Režisérovi*): Horšího! To si, pane, pište! Něco mnohem horšího! Podívejte se: nechte nás to naše drama tady zahrát – ale rychle, protože já pak, až si tohohle andílka – (*vezme Holčičku, která stojí u Matky, za ruku a vede ji k Režisérovi*) – vidíte jak je hezounká? (*Vezme ji do náruče a líbá ji.*) Ty moje zlatíčko, ty moje zlatíčko! (*Postaví ji zas na zem a jako by proti své vůli dojatá, dodá.*) Zkrátka, až si Pámbu tohohle andílka veme k sobě a tenhle pitomeček (*popadne hrubě Chlapce za rukáv a strčí ho dopředu*) udělá tu největší hovadinu jakou může udělat jen takovej blbec jako on (*a herdou ho strčí zpátky k Matce*) – a potom já vemu roha. Jo, vemu roha! Vemu roha! Protože po tom všem, co bylo mezi mnou a jím (*s nenávistnou grimasou ukáže na Otce*) nemám už v tomhle spolku co pohledávat. Nemůžu se dívat, jak tohle nemehlo (*ukáže na Syna*) trápí mou mámu – jen se na něho podívejte! Vidíte! Je mu všechno jedno! Jako kus ledu – protože pán je z „lože manželského“ a my jsme pro něj špína (*ukáže na Chlapce a Holčičku*) – i tenhle tvoreček... My jsme totiž parchanti, víte? Parchanti. (*Jde k Matce a obejmje ji.*) A on tuhle chuděrku, mámu nás všech, neráčí za svou matku ani uznat – pro něho je to jen máma tří parchantů! Sprosták! (*S velikým rozhořčením to všechno vychrlí, slovem „parchant“ jako by se měla zalknout, a když dojde ke slovu „sprosták“, vysloví je potichu, skoro jako by je plivla.*)

MATKA (*Režisérovi, s krajní úzkostí*): Pane, aspoň pro ty děti vás prosím... (*Cítí, že omdlévá, zapotácí se.*) Panebože...

OTEC (*přiběhne jí na pomoc a s ním takřka všichni užaslí a ohromení Herci*): Proboha, židli! Prosím vás, židli!

Jeden z HERCŮ podá židli, ostatní se účastně shluknou kolem. MATKA sedí a snaží se zabránit OTCI, aby jí pozdvihl závoj, zahalující tvář.

OTEC: Podívejte se na ni, jen se na ni, pane, podívejte...

MATKA: Proboha ne, nech toho!

OTEC: Jen se ukaž! (*Pozdvihne jí závoj.*)

MATKA (*vstane a zoufale si přikryje tvář rukama*): Prosím vás, nedovolte tomu člověku udělat, co si vzal do hlavy!

REŽISÉR (*užasle*): Ale teď už vážně nevím, kde jsme a o co vlastně jde! (*Otci.*) To je vaše žena?

OTEC (*rychle*): Ano, pane, moje žena.

REŽISÉR: A jak to, že je vdova, když vy jste naživu?

OTEC (*dotčen, s trpkou nelibostí*): Nesmějte se! Nesmějte se tak hloupě. To je právě její drama. Měla jiného muže, měl by tady být!

MATKA (*vykřikne*): Ne! To ne!

NEVLASTNÍ DCERA: Ten umřel naštěstí pro něj: před dvěma měsíci – už jsem vám to říkala. Ještě po něm nosíme smutek.

OTEC: Ale není tady, rozumíte, ne snad proto, že zemřel. Ten tu není, protože... Její drama nebylo v lásce ke dvěma mužům – ani nemohlo být: k těm nedokázala cítit nic než trochu vděčnosti; tedy ke mně ne, k němu! Ona je především matka! A její drama je právě v těch čtyřech dětech, které neměla jen se svým manželem.

MATKA: Jak o tom takhle můžeš mluvit! Copak já za to mohla? To on mě dal, pane, tomu druhému. Přinutil mě... Přinutil mě, abych s ním odešla!

NEVLASTNÍ DCERA (*vybuchne, s opovržením*): To není pravda!

MATKA (*zmateně*): Jak to, že to není pravda?

NEVLASTNÍ DCERA: Není to pravda! Není!

MATKA: Co ty o tom můžeš vědět?

NEVLASTNÍ DCERA (*Režisérovi*): Nevěřte jí! Víte, proč to říká? Kvůli tomuhle! (*Ukáže na Syna.*) Trápí ji jeho lhostejnost, chce mu namluvit, že ho opustila jako dvouleté dítě jen proto, že ji k tomu donutil on. (*Ukáže na Otce.*)

MATKA (*prudce*): Ano, přinutil mě – jako že je Bůh nade mnou. (*Režisérovi.*) Ať vám to řekne sám! Co ta o tom může vědět!

NEVLASTNÍ DCERA: Já vím jen to, že jsi s mým otcem byla vždycky spokojená a klidná. Zapři to, jestli můžeš!

MATKA: To nezapírám, to ne...

NEVLASTNÍ DCERA: Taková láska ... a jak se o tebe staral! (*Chlapci zlostně.*) Není to tak? Řekni něco, hlupáku! Co mlčíš?

MATKA: Nech ho na pokoji! Já přece tvého otce nechci urážet. Já jenom říkám, že jsem neodešla z domu, od svého dítěte, z vlastní vůle, pro nějaké potěšení.

OTEC: Ano, to je pravda, pane. Za to můžu já.

(*Pauza.*)

PRVNÍ HEREC (*kolegům*): Tak tomu říkám divadlo!

MILOVNÍK: A jednou hraje taky někdo pro nás.

REŽISÉR (*začíná být živě zaujat*): Počkejte! Poslouchejte! (*Po těch slovech sejde ze schůdků do sálu a zastaví se pod jevištěm, jako by si chtěl ověřit divácký dojem z představení.*)

SYN (*ze svého místa, chladně, tiše, ironicky*): Tak jen dál! Teď začne filozofovat. Udělá vám přednášku o Démonu experimentu.

OTEC: Jseš cynik a hlupák! (*Režisérovi.*) Posmívá se mi kvůli téhle větě, kterou jsem si našel na svou omluvu.

SYN (*pohrdlivě*): Fráze! Nic než fráze!

OTEC: Fráze! Jako bychom všichni, když se potkáme s něčím nevysvětlitelným nebo na nás dolehne něco zlého, nehledali útěchu v nějakém tom slovíčku, které nic neříká a přesto uklidní.

NEVLASTNÍ DCERA: A umlčí i výčitky svědomí, že?

OTEC: Výčitky? Ty jsem slovy nikdy neumlčoval!

NEVLASTNÍ DCERA: Ty spíš tak prachama. Jo, nějakou tou stovkou, za kterou si mě, pánové, chtěl koupit!

Zděšení HERCŮ.

SYN (*s opovržením Nevolastní sestře*): To je podlost!

NEVLASTNÍ DCERA: Podlost? Byla v bleděmodrý obálce na mahagonovém stolku tam vzadu za krámem Madam Paceové. Je vám to jasné, pane? Ta madam je totiž jedna z těch, co maj tak zvané „módní salón“ a lákaj do něj na práci chudý holky z lepších rodin.

SYN: A za tu stovku, kterou jí nabízel a nakonec nedal, protože – dobře si všimněte – nebylo za co, za tu stovku si koupila právo nás všechny tyranizovat.

NEVLASTNÍ DCERA: No, moc už k tomu nescházelo, abys věděl. (*Dá se do smíchu.*)

MATKA (*pobouřená*): Fuj! Že se nestydíš!

NEVLASTNÍ DCERA (*vybuchne*): Co bych se styděla? To je moje pomsta! Zrovna se chvěju, abych si tu chvíli mohla prožít! Ten pokoj... nalevo zasklená skříň s pláští; tam kanape; zrcadlo; španělská stěna a u okna mahagonovej stolek a na něm bleděmodrá obál-

ka s prachama. Úplně to vidím. Můžu si ji vzít. Ale to byste se, pánové, museli otočit: jsem skoro nahý! Teď už se nečervenám, teď se musí červenat on. (*Ukáže na Otce.*) Tenkrát byl bledej jako stěna.

REŽISÉR: Já už se v tom vůbec nevyznám!

OTEC: Udělejte tady pořádek a nechte mluvit jenom mě. Těch jejích špinavostí si nevšímejte. Stejně nic pořádně nevysvětlí.

NEVLASTNÍ DCERA: Jen žádný blafy.

OTEC: Blafy? Proč blafy! Chci mu to vysvětlit.

NEVLASTNÍ DCERA: To se ví! Podle svýho!

V tu chvíli vyjde REŽISÉR zpátky na jeviště, aby zjednal pořádek.

OTEC: Ano, v tom je právě to neštěstí! Ve slovech. Každý máme v sobě vlastní svět. Každý jenom ten svůj. Jak si pak máme rozumět, když slova, která říkám, vyjadřují vždycky jen hodnotu a smysl věci jak je znám ze svého světa. A kdo je poslouchá, jim nutně přikládá jiný smysl: ten, jaký pro něho mají v tom jeho vnitřním světě. Namlouváme si, že si rozumíme, a nerozumíme si nikdy. Podívejte se: (*ukáže na Matku*) můj soucit, všechnen můj soucit si vykládá jako nejsurovější krutost.

MATKA: Ale tys mě přece vyhnal?

OTEC: Slyšíte to? Vyhnal! Ona si to vyložila tak, že jsem ji vyhnal.

MATKA: Ty umíš mluvit – já ne... Ale věřte mi, potom, co si mě vzal ... proč si mě bral, nevím – byla jsem jenom obyčejná, chudá ženská...

OTEC: A právě proto jsem si tě vzal, právě tohle jsem měl na tobě rád, žes byla taková prostá, a myslel jsem... (*Její odmítavá gesta ho zarazí; když vidí, že se*

s ní nemůže domluvit, zoufale rozhodí paže a obrátí se na Režiséra.) Ne – vidíte? Říká, že ne! Ta její hluchota, duševní hluchota, ta je, pane, hrozná, na mou duši hrozná! Srdce ano, srdce má – pro děti! Ale jinak hluchá. Mozek má hluchý, zoufale hluchý mozek, pane!

NEVLASTNÍ DCERA: Samozřejmě, ale ať vám poví, co to pro nás bylo za štěstí ta jeho inteligence.

OTEC: Kdyby člověk moh předvídat! Myslíme si, že děláme dobro, a vyklube se z toho zlo.

V této chvíli PRVNÍ HEREČKA, roztrpčená, když vidí, jak PRVNÍ HEREC koketuje s NEVLASTNÍ DCEROU, popojde dopředu a zeptá se REŽISÉRA.

PRVNÍ HEREČKA: Promiňte, pane Režisére, bude se dneska ještě zkoušet?

REŽISÉR: Bude, bude! Ale tohle si chci ještě poslechnout.

CHARAKTERNÍ HEREČKA: To je opravdu hrozně zajímavé.

PRVNÍ HEREC: Fakt.

PRVNÍ HEREČKA: Zvlášť pro někoho! *(Ušklíbne se na Prvního herce.)*

REŽISÉR *(Otcí)*: Tohle nám ale musíte vysvětlit. *(Sedne si.)*

OTEC: Ano... Víte, zaměstnával jsem jednoho člověka, dělal mi sekretáře, chudý člověk, udělal by pro mě nevím co – a s ní *(ukáže na Matku)* s ní si rozuměl ve všem všudy, samozřejmě ve vší počestnosti! Dobrák sama pokora jako ona, jeden ani druhý nedovedli na nic špatného ani pomyslet, natož to udělat.

NEVLASTNÍ DCERA: A tak na to pomyslel za ně a taky to i udělal!

OTEC: To není pravda! Já chtěl jen jejich dobro – pravda, taky svoje, že jsem jednomu ani druhému nemohl říct slovo, aby se hned na sebe chápavě nepodíva-

li, aby se pohledem nedomlouvali, jak to přijmout, aby mě nerozzlobili. Jistě chápete, že už jen tohle stačilo, abych měl pořád vztek. Dráždilo mě to – prostě, bylo to k nevydržení.

REŽISÉR: Tak proč jste ho, prosím vás, nevyhodil – toho svého sekretáře?

OTEC: Správně! Já ho taky vyhodil! Ale pak jsem viděl ji, chodila po domě jako mátoha, jako pes bez pána.

MATKA: Bodejť by ne...

OTEC *(rychle se k ní obrátí, aby ji předběhl)*: Já vím, syn, že?

MATKA: Nejdřív mi vzal syna!

OTEC: Ale ne z krutosti! Chtěl jsem, aby vyrostl zdravý a silný, ve styku s přírodou.

NEVLASTNÍ DCERA *(ukáže na Syna)*: A on taky jo!

OTEC *(rychle)*: Za to nemůžu, že pak z něho vyrostlo tohle. Dal jsem ho ke kojné na vesnici, matka tenkrát byla slabá – a přitom je z obyčejné rodiny. Je to možná předsudek, ale já vždycky toužil po trošce pevného mravního zdraví.

NEVLASTNÍ DCERA *se při těch slovech znova hlasitě rozesměje.*

OTEC: Řekněte jí, ať toho nechá! To se nedá vydržet!

REŽISÉR: Přestaňte už, proboha. Já to chci slyšet!

Po Režisérově okřiknutí se NEVLASTNÍ DCERA uprostřed smíchu zarazí a strne zamyšlená a nepřítomná. REŽISÉR znovu sestoupí do sálu, aby se podíval, jak scéna působí.

OTEC: Já už pak vedle té ženy neměl sílu dál žít. Ani ne kvůli tomu, že mě omrzela a že jsem k ní cítil odpor – hrozný odpor, jako spíš proto, že mně jí bylo líto – až k úzkosti líto.

MATKA: A proto mě poslal pryč!

OTEC: Ano, ale k němu, pane, a dobře zaopatřenou –
abych ji od sebe osvobodil!

MATKA: A osvobodil se sám!

OTEC: Jistě, to přiznávám. Já vím, způsobilo to mnoho zla. Ale já to myslel dobře... a udělal jsem to víc kvůli ní, než kvůli sobě: přísahám! (*Založí ruce na prsou, pak se rychle obrátí k Matce.*) A pořád jsem tě sledoval – dokud tě bez mého vědomí neodvezl jinam. Snad se nesmyslně polekal toho mého čistého zájmu, věřte mi, opravdu čistého. Ani ten nejmenší postranní úmysl jsem neměl. Až mě to samotného překvapovalo, jakou něhu jsem cítil k té nové rozrůstající se rodince. (*Ukáže na Nevlastní dceru.*) I ona vám to může dosvědčit.

NEVLASTNÍ DCERA: Aby ne! Takhle maličká jsem byla, copánky přes ramena a kalhotky delší než sukýnka, malá holčička – a jeho jsem skoro každý den viděla u školních vrat, když jsem z nich vyběhla. Chodil se na mě dívat, jak rostu...

OTEC: To je sprostá pomluva.

NEVLASTNÍ DCERA: Ale? Proč?

OTEC: Sprostá, sprostá pomluva! (*Pohoršeně se obrátí k Režisérovi a chce mu to vysvětlit.*) Když žena odešla, bylo doma najednou prázdno. Bylo to k zbláznění, když tam byla, ale aspoň v bytě někdo byl! Sám v těch zdech jsem si připadal jako bezhlavě létající moucha. Ten – (*ukáže na Syna*) – byl vycitovaný u cizích a – nevím proč – když se vrátil, jakoby ani nebyl můj. Mezi mnou a jím něco chybělo – asi matka, byl na všechno sám a vyrůstal tak nějak stranou, ani citově ani myšlenkově jsme se nesblížili. Ale ta její rodinka, kterou jsem jim vlastně založil já, mě přitahovala čím dál víc: a ten zá-

jem o ni začal vyplňovat prázdno, které jsem cítil okolo sebe. Potřeboval jsem mít jistotu, že žije klidně, že nemá starosti, že je šťastná. Proto jsem se taky chodil dívat na tu holčičku, když se vracela ze školy.

NEVLASTNÍ DCERA: To chodil! Šel za mnou po ulici, usmíval se na mě a takhle na mě udělal rukou! Byla jsem z toho celá vykulená, mračila jsem se na něho. Já nevěděla, kdo to je! Řekla jsem to mamince. A ona zřejmě hned pochopila, že je to on. (*Matka přikývne.*) Nejdřív mě pár dní vůbec nechtěla pustit do školy. A když jsem potom zas šla, on tam stál znovu – jak šašek – a v ruce držel papírový pytlík. Šel ke mně. Pohladil mě a z pytlíku vyndal krásnej, velikánskej slamák s věnečkem růží – pro mě!

REŽISÉR: Ale, panstvo, tohle všechno je jenom taková beletrie.

SYN (*pohrdavě*): Co jiného, literatura!

OTEC: Jakápak literatura. To je život, pane! Vášeň!

REŽISÉR: Snad. Ale hrát se to nedá!

OTEC: Já neříkám, že se to má hrát. To je jenom úvod.

Jak vidíte, ani ona – (*ukáže na Nevlastní dceru*) – není už ta holčička s cůpky přes rameno...

NEVLASTNÍ DCERA: ...a kalhotkama, který vykukují zpod sukýnky.

OTEC: Ale teď, pane, začne to drama! Něco docela jiného, složitějšího.

NEVLASTNÍ DCERA (*chmurně, pyšně popojde dopředu*): Když zemřel můj otec...

OTEC (*skočí jí do řeči, aby nemohla pokračovat*): ...bída s nouzí, pane! Vrátili se sem, ale já o tom nevěděl. To je ta její hloupost! Ona neumí moc psát, ale mohla přece říct, aby mi napsala dcera nebo chlapec, že jsou na tom tak zle!

MATKA: A proto mě poslal pryč!

OTEC: Ano, ale k němu, pane, a dobře zaopatřenou – abych ji od sebe osvobodil!

MATKA: A osvobodil se sám!

OTEC: Jistě, to přiznávám. Já vím, způsobilo to mnoho zla. Ale já to myslel dobře... a udělal jsem to víc kvůli ní, než kvůli sobě: přísahám! (*Založí ruce na prsou, pak se rychle obrátí k Matce.*) A pořád jsem tě sledoval – dokud tě bez mého vědomí neodvezl jinam. Snad se nesmyslně polekal toho mého čistého zájmu, věřte mi, opravdu čistého. Ani ten nejmenší postranní úmysl jsem neměl. Až mě to samotného překvapovalo, jakou něhu jsem cítil k tě nové rozrůstající se rodince. (*Ukáže na Nevlastní dceru.*) I ona vám to může dosvědčit.

NEVLASTNÍ DCERA: Aby ne! Takhle maličká jsem byla, copánky přes ramena a kalhotky delší než sukýnka, malá holčička – a jeho jsem skoro každý den viděla u školních vrat, když jsem z nich vyběhla. Chodil se na mě dívat, jak rostu...

OTEC: To je sprostá pomluva.

NEVLASTNÍ DCERA: Ale? Proč?

OTEC: Sprostá, sprostá pomluva! (*Pohoršeně se obrátí k Režisérovi a chce mu to vysvětlit.*) Když žena odešla, bylo doma najednou prázdno. Bylo to k zbláznění, když tam byla, ale aspoň v bytě někdo byl! Sám v těch zdech jsem si připadal jako bezhlavě létající moucha. Ten – (*ukáže na Syna*) – byl vycitovaný u cizích a – nevím proč – když se vrátil, jakoby ani nebyl můj. Mezi mnou a jím něco chybělo – asi matka, byl na všecko sám a vyrůstal tak nějak stranou, ani citově ani myšlenkově jsme se nesblížili. Ale ta její rodinka, kterou jsem jim vlastně založil já, mě přitahovala čím dál víc: a ten zá-

jem o ni začal vyplňovat prázdno, které jsem cítil okolo sebe. Potřeboval jsem mít jistotu, že žije klidně, že nemá starosti, že je šťastná. Proto jsem se taky chodil dívat na tu holčičku, když se vracela ze školy.

NEVLASTNÍ DCERA: To chodil! Šel za mnou po ulici, usmíval se na mě a takhle na mě udělal rukou! Byla jsem z toho celá vykulená, mračila jsem se na něho. Já nevěděla, kdo to je! Řekla jsem to mamince. A ona zřejmě hned pochopila, že je to on. (*Matka přikývne.*) Nejdřív mě pár dní vůbec nechtěla pustit do školy. A když jsem potom zas šla, on tam stál znovu – jak šašek – a v ruce držel papírový pytlík. Šel ke mně. Pohládl mě a z pytlíku vyndal krásnej, velikánskej slamák s věnečkem růží – pro mě!

REŽISÉR: Ale, panstvo, tohle všecko je jenom taková beletrie.

SYN (*pohrdavě*): Co jiného, literatura!

OTEC: Jakápak literatura. To je život, pane! Vášně!

REŽISÉR: Snad. Ale hrát se to nedá!

OTEC: Já neříkám, že se to má hrát. To je jenom úvod.

Jak vidíte, ani ona – (*ukáže na Nevlastní dceru*) – není už ta holčička s cůpky přes rameno...

NEVLASTNÍ DCERA: ...a kalhotkama, který vykukujou zpod sukýnky.

OTEC: Ale teď, pane, začne to drama! Něco docela jiného, složitějšího.

NEVLASTNÍ DCERA (*chmurně, pyšně popojde dopředu*): Když zemřel můj otec...

OTEC (*skočí jí do řeči, aby nemohla pokračovat*): ...bída s nouzí, pane! Vrátili se sem, ale já o tom nevěděl. To je ta její hloupost! Ona neumí moc psát, ale mohla přece říct, aby mi napsala dcera nebo chlapec, že jsou na tom tak zle!

MATKA (*Režisérovi*): Řekněte sám, jak jsem mohla vědět, co k nám cítí?

OTEC: To je právě ta tvoje chyba, žes nikdy nevyčila, co ve mně je.

MATKA: Po tolika letech, co jsme spolu nežili a po tom všem, co se stalo...

OTEC: Copak to byla moje vina, že vás ten člověk odtáhl pryč? (*Obrátí s k Režisérovi.*) Jak vám říkám, přes noc ... našel si tam někde místo. Nepodařilo se mi je vůbec vypátrat; a tak jsem se o ně chtěl nechtě přestát na léta zajímat. Ale drama, to nepředvídatelné drama vypuklo hned po jejich návratu. Pak mě to zatracené tělo, které chce pořád ještě žít, dovléče až... Je to mizerie, když je člověk sám a nechce se špinit všelijakými známostmi, když není ještě tak starý, aby se obešel bez ženy, a ne už tak mladý, aby se nestyděl jen tak za nimi běhat. Je to bída! Pak už ani nenajde ženu, která by ho mohla milovat... A když to pochopí, měl by se bez toho obejít. Jenže, pane! Navenek, před těmi druhými, je každý sama důstojnost – ale uvnitř sám před sebou, ví až moc dobře, co se v něm děje a co si nechce přiznat. To všichni známe. Jenom nám chybí odvaha o některých věcech mluvit.

NEVLASTNÍ DCERA: Ale dělat je – na to maj odvahu všichni!

OTEC: Ale tajně! Přiznat se k nim, na to je zapotřebí odvahy víc. (*Režisérovi.*) Stačí, abyste se o tom jen zmínil a udělají z vás nadosmrtní cynika. A nemusíte být o nic horší než vaši soudci. Dokonce lepší, protože se nebojíte na svou bídu podívat zpříma. A nezavíráte před ní oči. Žena – ano – žena... to je podivná bytost. Vyzývavě se na nás dívá a jen ji

sevřeš do náruče, zavře oči. Na znamení, že se ti vzdává. Nebo tím říká „Buď slepý jako já“.

NEVLASTNÍ DCERA: A co když je nezavře? Když už ani necítí nutnost skrývat tu hanbu sama před sebou? Když se naopak lačně a necitelně dívá, jak hanbou rudne muž: je slepý a přitom nemiluje. Fuj, je to hnus, všechny ty intelektuální serepetičky, celá ta filozofie, která člověka nejdřív ukáže jako hovado a pak ho chce zachraňovat, omlouvat... (*Režisérovi.*) Nezlobte se, nemůžu to poslouchat. (*Otci.*) Když už takhle vidíte život a jako „lidskou přítěž“ odhazujete povinnosti, stud, hanbu, ideály, všechno, za čím je nějaká poctivá snaha a nějaký čistý cit – pak není nic protivnějšího a hnusnějšího než vaše „výčitky svědomí“! Takový krokodýlí slzy!

REŽISÉR: Prosím vás, k věci! Fakta, fakta! Tohle je všechno jenom diskuse.

OTEC: To je pravda, ale fakt je jako pytel: když je prázdný, nestojí. Nejdřív se musí naplnit důvody a city, ze kterých vůbec vzešel. Já přece nemohl vědět, že ona – (*ukáže na Matku*) – když ten člověk umřel a oni se v tom žalostném stavu vrátili sem, že ona, aby uživila děti, začala šít a pracovat právě pro tu... pro tu Madam Paceovou.

NEVLASTNÍ DCERA: Majitelku prvotřídního salonu, aby pánové rozuměli. Navenek šije pro nejlepší dámy a ty nejlepší dámy pak zase na oplátku prokazují jisté služby jí...

MATKA: Věřte mi, pane, mě ani ve snu nenapadlo podezírat tu megeru, že mi dává práci, protože má spadeno na dceru...

NEVLASTNÍ DCERA: Chudák maminka! Víte, co dělala ta potvora, když jsem jí přinesla od maminky práci?

Ukazovala mi, co všechno na těch šatech pokazila a strhávala jí to ze mzdy. A tak jsem, rozumíte, platila já – zatímco maminka si myslela, že se obětuje pro mě a pro ty dva, když po nocích šije pro Madam Paceovou.

HERCI jsou rozhořčení.

REŽISÉR: A tam jste jednoho dne potkala...

NEVLASTNÍ DCERA (*ukazuje na Otce*): ...jeho. Jeho, pane! Stálýho klienta. To něco uvidíte, nádherná scéna, pro divadlo jak stvořená.

OTEC: A pak nás překvapí – (*ukáže na Matku*) – ona –...

NEVLASTNÍ DCERA (*rychle, zlomyslně*): ...málem včas!

OTEC: Ne, včas! Protože ji naštěstí včas poznám! A všechny je vezmu k sobě! A teď si představte, v jaké situaci jsme se my dva, jeden před druhým, ocitli! Už nikdy se jí nemůžu podívat do tváře.

NEVLASTNÍ DCERA: A v tom je celá ta legrace. Mohl někdo ode mě chtít, abych se – „po tomhle“ – chovala jako skromná, slušně vychovaná a ctnostná slečinka – aby to šlo dohromady s jeho představou „pevného mravního zdraví“?

OTEC: Pro mě je drama v něčem jiném: Každý z nás si myslí, že je v něm jen jedna bytost – a není to, jak vidíte, pravda: v každém z nás je jich „mnoho“, pane, „mnoho“. Tolik, kolik máme v sobě životních možností: „jeden“ se chytá téhle příležitosti, „druhý“ tamté – moc, moc různých bytostí je v nás! A přitom si namlouváme, že jsme pořád jeden a tentýž, pro všechny a v každé chvíli, jeden jediný, při každém činu. Není to tak. Není. Ale na to přijdem až když v některém obzvlášť nepěkném činu zůstanem na jednu chycení jako v pasti. Pak se najednou bouří-

me, že v tomhle činu nejsme přece celí, že soudit člověka podle jediného činu je strašná nespravedlnost! Copak se celý život může vejít do jednoho jediného činu? Už chápete, v čem je podlost toho děvčete? Přistihla mě při něčem, co neměla vědět, viděla mě takového, jaký jsem pro ni neměl existovat. A teď ze mě chce udělat něco, co mě ani ve snu nenapadlo, že bych v jejích očích měl být. A jen pro tu jedinou pomíjivou, ostudnou chvíli mého života! Tohle, pane, to mě zraňuje nejvíc. A právě v tom je naléhavost mého dramatu. Ale i dramatu těch ostatních! Například on... (*Ukáže na Syna.*)

SYN (*opovržlivě sebou trhne*): Mě nech na pokoji, já s tím nemám nic společného!

OTEC: Jak to že ne?

SYN: Nemám a mít nechci, víš dobře, že nestojím o to míchat se mezi vás.

NEVLASTNÍ DCERA: Mezi takovou sebranku! – On, taková noblesa! Ale všimněte si: jen se na něj podívám, hned sklopí oči – protože ví, jak mi ublížil.

SYN (*podívá se na ni a odvrátí pohled*): Já?

NEVLASTNÍ DCERA: Ty! Ty! Za to, miláčku, vděčím tobě, že šlapu chodník! Tobě!

HERCI se hrozí.

NEVLASTNÍ DCERA: Copak ses nechoval tak, žes nás připravil – neříkám o „teplo domova“ – ale o tu vlídnost, která zbavuje hosty rozpaků? Byli jsme vetřelci, vpadli jsme do tvého „legitimního“ království! – Přála bych vám vidět ty scény mezi mnou a jím, když jsme zůstali mezi čtyřma očima! Říká, že jsem všechny tyranizovala. Ale k tomu, jak jsem se chovala – čemu teď říká podlost – k tomu mě vyprovo-

koval on! Proto jsem vtrhla do jejich domova, jako bych tam byla paní.

SYN (*pomalů popojde dopředu*): Jim se to všem hraje – všichni proti mně. Ale představte si, že jednoho krásného dne sedíte klidně doma a najednou k vám vpadne nějaká drzá rozčilená slečinka a prostě vám oznámí, že musí mluvit s vaším otcem. A druhý den se přihrne zas, tentokrát už i s tou maličkou a k otci se bůhvíproč chová tak nějak dvojsmyslně a „zvyšoka“, vymáhá na něm peníze, a to takovým tónem, že je jasné, že je z nějakého důvodu dát musí, že je to jeho povinnost.

OTEC: Ona to taky moje povinnost je: vůči tvé matce!

SYN: Ale co je mi po ní? Copak jsem ji někdy viděl? Slyšel jsem o ní někdy? Jednoho dne se u nás objeví s ní – (*ukáže na Neolastní dceru*) – s tím chlapcem, s tou holčičkou, a řeknou mi: „Viš, to je taky tvoje matka!“ ... Ale já tady nechci vykládat, co zakouším a cítím. Já, já nemůžu ... se s tím někomu svěřit – ... to nejde... netroufal bych si ani sám před sebou. Jak vidíte, ode mě žádnou akci čekat nemůžete. Věřte, pane, já nejsem postava pro divadlo. Já nemůžu s nikým mluvit – já to neumím! Mně se v jejich společnosti špatně dýchá, strašně špatně! Mě nechte na pokoji.

OTEC: Jak to? Promiň, ale právě proto, že jsi takový...

SYN (*silně podrážděn*): ...a co ty víš, jaký jsem? Copak ses o mě někdy zajímal?

OTEC: Uznávám. To uznávám. A není třeba i tohle dramatická situace?

REŽISÉR: Vy jste ochotníci?

OTEC: Ne... narodili jsme se pro jeviště, protože...

REŽISÉR: Nepovídejte, vy jste už někdy musel hrát!

OTEC: Kdepak, pane, – jenom tu roli, co si každý sám v životě vybere, nebo kterou mu přidělí druzí.

REŽISÉR: No dobře, dobře! – Ale pochopte, milý pane, že bez autora... Mohl bych vás za někým poslat...

OTEC: Ne, to ne! Podívejte, buďte tím autorem vy!

REŽISÉR: Já? Co vás to napadá?

OTEC: Ano, vy! Vy! Proč ne?

REŽISÉR: Protože jsem nikdy nic nenapsal.

OTEC: Tak napíšete teď. Vždyť na tom nic není. Dneska píše kdekdo. A vy máte ulehčenou práci: máte nás tady všechny před sebou... živé.

REŽISÉR: Ale to nestačí!

OTEC: Proč? Jste očitým svědkem našeho dramatu...

REŽISÉR: Ano, ale pořád ještě potřebuju někoho, kdo to napíše!

OTEC: Spíš kdo to přepíše. Stačí to nejdřív jen zhruba načrtnout a zkusit!

REŽISÉR (*láká ho to, vyjde znovu na jeviště*): No, skoro mě to láká... Nakonec, proč ne? Zkusit se to může.

OTEC: Jistě! A uvidíte, jak zajímavé z toho vyjdou scény!

REŽISÉR: Je to lákavé... lákavé. Víte co? Zkusme to!...

Pojďte se mnou do šatny. (*Hercům.*) Udělejte si krátkou přestávku, ale nechoďte daleko. Za čtvrt hodiny, za dvacet minut se tady zas sejdem. (*Otci.*) Uvidíme... Třeba z toho opravdu vyjde něco zvláštního...

OTEC: To určitě! A nemyslíte, že by bylo lepší, kdyby šli s námi i oni? (*Ukáže na ostatní postavy.*)

REŽISÉR: Ano, ať jdou. (*Vykročí, ale potom se ještě obrátí na Herce.*) Ale, prosím vás, buďte přesní, ano? Za čtvrt hodiny.

REŽISÉR a ŠEST POSTAV přejdou jeviště a zmizí. HERCI se užasle dvojí jeden na druhého.

PRVNÍ HEREČKA: Chápete to?

PRVNÍ HEREC: To myslí vážně? Co chce dělat?

MILOVNÍK: To je přece pitomost!

CHARAKTERNÍ HEREČKA: To chce, abychom jen tak improvizovali?

KOMIK: A proč ne? Jako v commedii dell'arte.

NAIVKA: Ale drama?

PRVNÍ HEREČKA: No, jestli si myslí, že mu tady budu šaškovat...

CHARAKTERNÍ HEREČKA: To tedy ne.

KOMIK: Zajímalo by mě, co jsou zač. (*Myslí tím Postavy.*)

NAIVKA: Co myslíte: jsou to blázni nebo podvodníci?

MILOVNÍK: A on jim takhle naletí!

KOMIK: A nakonec z něho bude „autor“.

PRVNÍ HEREČKA: To přece... Kdyby se z divadla mělo nakonec stát tohleto...

KOMIK: Já se bavím!

PRVNÍ HEREC: No co? Počkáme, co se z toho vyklube.

HERCI spolu takto rozmlouvají a opouštějí jeviště, jedni dveřmi v pozadí, jiní se vracejí do šaten. Opona zůstane zvednuta. Představení se na dvacet minut přeruší.

Zvonění ohlásí, že představení pokračuje. Ze šaten, dveřmi na jeviště i hledištím se vracejí HERCI, INSPICIENT, NAPOVĚDKA a zároveň ze své šatny vychází REŽISÉR a ŠEST POSTAV. Světla v hledišti zhasnou a jeviště je osvětlené jako předtím.

REŽISÉR: Tak prosím, panstvo! Jsme tady všichni? Pozor, začínáme! (*Inspicientovi.*) Ať mi tam dají ten pruhovaný pokoj. Stačí dvě boční stěny a vzadu dveře. Ale rychle, prosím vás! A podívejte se, jestli ve skladu není nějaká pohovka.

INSPICIENT: Je tam ta zelená.

NEVLASTNÍ DCERA: To ne, zelenou ne! Ta byla žlutá, květovaná, plyšová a hodně veliká!

INSPICIENT: Taková tam není.

REŽISÉR: Ale na tom nezáleží! Dejte tam, co máme.

NEVLASTNÍ DCERA: Jak to, že nezáleží? Pověstná pohovka Madam Paceové!

REŽISÉR: To jen tak zatím, na zkoušku. A nepleťte se do toho, prosím vás! (*Volá na Inspicienta.*) A podívejte se taky, jestli tam nemáme nějakou zasklenou skříň, spíš delší a nižší.

NEVLASTNÍ DCERA: A stolek, mahagonový stolek pro tu bleděmodrou obálku!

INSPICIENT: Máme tam ten malej, pozlacenej.

REŽISÉR: Dobře, dejte tam ten.

OTEC: Zrcadlo.

NEVLASTNÍ DCERA: A španělskou stěnu. Španělskou stěnu, prosím vás, bez ní bych to nemohla udělat.

INSPICIENT: Buďte klidná, slečno, těch tam máme spoustu.

REŽISÉR (*Neovlastní dceři*): A nějaké věšáky, ne?

NEVLASTNÍ DCERA: Ano, hodně, hodně věšáků!

REŽISÉR (*Inspicientovi*): Podívejte se, kolik jich tam máme a přineste je všechny.

INSPICIENT: Zařídím, pane režisére! (*Odbíhá.*)

Zatímco REŽISÉR domlouvá s NAPOVĚDKOU, POSTAVAMI a HERCI, co a jak se bude hrát, technický personál připravuje scénu, jak si Režisér přál: zlatočerveně pruhované postranní stěny a vzadu dveře. INSPICIENT je diriguje, kam mají zanést jednotlivé kusy nábytku a rekvizity, které pak rozmisťuje, jak považuje za vhodné.

REŽISÉR (*Napovědce*): Podívejte se, tohle je náčrt scén, tak, jak půjdou za sebou. (*Podá jí papíry.*) Teď bude hodně záležet na vás.

NAPOVĚDKA: Mám to stenografovat?

REŽISÉR (*mile překvapen*): Vy znáte těsnopis?

NAPOVĚDKA: No, jak by se to pak dalo napovídat?

REŽISÉR: No výborně! Čím dál líp! (*Obrátí se k jednomu Technikáři.*) Skočte do mé šatny a přineste nějaký papír, hodně papíru, kolik ho najdete!

TECHNIKÁŘ *odběhne a za chvíli se vrátí s velkým blokem a podá ho Napovědce.*

REŽISÉR (*pokračuje, Napovědce*): A sledujte všechno, každou akci a snažte se zapsat i repliky, aspoň ty nejdůležitější. (*Nato se obrátí k Hercům.*) Prosím vás, panstvo, postavte se trochu stranou a dávejte dobrý pozor!

PRVNÍ HEREČKA: Ale, promiňte, my...

REŽISÉR (*předejde jí*): Nebojte se, nic se improvizovat nebude!

PRVNÍ HEREC: A co máme dělat?

REŽISÉR: Nic. Zatím jen poslouchat a dívat se. Později dostane každý text své role. Teď to bude jen taková zkouška. (*Ukáže na Postavy.*) Oni si to musí zkusit.

OTEC (*jakoby spadl z nebe, uprostřed všeho toho zmatku na jevišti*): My? Promiňte, jak to myslíte? Jaká zkouška?

REŽISÉR: Zkouška – kvůli nim! (*Ukáže na Herce.*)

OTEC: Ale ty postavy jsme my...

REŽISÉR: Dobře, „postavy“ – ale tady, milý pane, nehrají postavy, ale herci. Postavy jsou v textu, když ovšem nějaký existuje.

OTEC: Ano, a protože neexistuje a vaši herci mají to štěstí, že mají před sebou postavy živé...

REŽISÉR: Počkejte! Snad byste nechtěli udělat všechno sami? A nakonec to i zahrát před obecnstvem?

OTEC: Nu ano, proto jsme tady.

PRVNÍ HEREC: A co bychom pak dělali my?

REŽISÉR: Snad si, prosím vás, nemyslíte, že umíte hrát!

(*Herci se smějí, Režisér si vzpomene.*) Nejdřív ale musíme rozdělit role. Je to snadné... (*Charakterní herečce.*) Vy budete hrát Matku. (*Otci.*) Musíme pro ni najít nějaké jméno.

OTEC: Amalie, pane.

REŽISÉR: To ne, tak se jmenuje vaše paní. Přece jí nedeme říkat jejím skutečným jménem!

OTEC: A proč ne? Když se tak jmenuje... Ale ovšem jestli to má být tahle paní... (*Váhavě ukáže na Charakterní herečku, pak ukáže na Matku.*) Pro mě to je Amalie – ale dělejte, jak myslíte... (*Je čím dál zmatenější.*) Nevím, jak vám to mám říct... Začínám už ... nevím, vlastní slova jako by mi zněla nějak jinak, falešně.

REŽISÉR: Ale z toho si nic nedělejte, tohle vám starost dělat nemusí. Najít pak správný tón, to už bude naše věc. A pokud jde o jméno, jestli chcete „Amalii“, budete mít „Amalii“; nebo najdem jiné jméno. Zatím budeme postavám říkat takhle:

Syn – (*k mladému herci, hrajícímu milovníky*) – to budete vy. (*K První herečce.*) A vy, slečno, samozřejmě Nevlastní dcera.

NEVLASTNÍ DCERA (*rozveselená*): Cože? Já tahleta? (*Dá se do smíchu.*)

REŽISÉR (*rozzlobeně*): Co je tady k smíchu?

PRVNÍ HEREČKA (*rozhořčeně*): Aby se mně někdo smál, tak to se, slečno, ještě nikdo neopovážil! (*Režisérovi.*) Já žádám, aby se ke mně chovali slušně, nebo odejdu!

NEVLASTNÍ DCERA: Ale ne, promiňte, já se nesměju vám.

PRVNÍ HEREC (*Nevlastní dceři*): To byste měla považovat za čest, že vás bude hrát...

PRVNÍ HEREČKA (*rychle, pohrdlivě*): ...„tahleta“!

NEVLASTNÍ DCERA: Ale já to neříkala vám! To jsem řekla

jen tak pro sebe – protože já se ve vás, fakt, nevidím. Já nevím, ale vy se mi vůbec nepodobáte!

OTEC: Ano, to je právě to ... tohle, pane! To, jaký člověk je, jakou má tvář...

REŽISÉR: Jakápak tvář! Myslíte si, že máte nějakou zvláštní tvář?

OTEC: Jak to? To snad každý má svou tvář – obraz toho, co je.

REŽISÉR: Ale houby! Vy jste jenom materiál. Ale tělo, tvář, hlas a gesto mu dají teprve herci.

OTEC: Netroufám si vám odporovat, ale věřte, my jsme přesně takoví, jak nás vidíte: právě s t í m h l e tělem, s t o u h l e tváří...

REŽISÉR (*netrpělivě ho přeruší*): ...ale to všechno spraví líčidlo!

OTEC: Ano, ale i hlas a gesto...

REŽISÉR: ...zkrátka a dobře, tady ani nemůžete být vy jakožto vy! Tady je herec a ten to všechno zahraje, rozumíte? Z a h r a j e !

OTEC: Rozumím, pane. A myslím, že už taky chápu, proč nás autor, který nás vidí takhle živé, nakonec nechtěl uvést na scénu. Nechci urážet vaše herce, Bůh chraň! Ale už vidím, jak mě někdo h r a j e ... nevím, kdo ...

PRVNÍ HEREC (*sebevědomě se zvedne a jde k němu, spolu s pobavenými herečkami, které se začínou smát*): Já, jestli vám to nevádí.

OTEC (*pokorně a lichotivě*): Veliká čest pro mne, pane. (*Ukloní se.*) Jenom si myslím, že i kdybyste se sebevíc snažil vžít se do mě a vynaložil na to všechno své umění... (*Neví, jak dál.*)

PRVNÍ HEREC: Jen pokračujte, pokračujte.

HEREČKY *se zasmějí.*

OTEC: Zkrátka to, jak mě zahrajete, i když se nalíčíte, abyste se mi co nejvíc podobal, nebudete mě moct zahrát takového, jaký opravdu jsem. Bude to spíš postava, jak si ji vykládáte vy, jak mě cítíte vy – a ne jak cítím sám sebe. Vidíte, a to by si měl uvědomit každý, kdo nás chce posuzovat.

REŽISÉR: To už se staráte, co tomu řekne kritika? Teď hlavně, jak tu hru udělat! (*Poodstoupí a rozhlédne se.*) Tak, prosím! Scéna je připravená? Ustupte stranou, ať se můžu podívat. (*Sejde z jeviště, Nevlastní dceři.*) Je ta scéna takhle dobře?

NEVLASTNÍ DCERA: To teda ne, ani trochu.

REŽISÉR: Snad nechcete, abychom postavili ten šmajchl-kabinet se vším všudy! (*Otci.*) Řekl jste salonek s květovanými tapetami?

OTEC: Ano, pane. Bílý.

REŽISÉR: Tak, bílý není, je pruhovaný, ale na tom přece nezáleží. Nábytek by snad jakžtakž byl... Ten stoleček posuňte trochu dopředu! (*Inspicientovi.*) A přineste ještě obálku, pokud možno modrou a dejte ji pánovi. (*Ukáže na Otce.*)

INSPICIENT: Malou? Na dopisy?

REŽISÉR i OTEC: Na dopisy, na dopisy.

INSPICIENT: Hned to bude! (*Odejde.*)

REŽISÉR: Tak prosím: první scéna! Hraje slečna.

PRVNÍ HEREČKA *popojde dopředu.*

REŽISÉR: Ne, vy počkejte! Řekl jsem slečna. (*Ukáže na Nevlastní dceru.*) Vy se zatím dívejte...

NEVLASTNÍ DCERA (*rychle dodá*): ...jak to prožívám!

PRVNÍ HEREČKA (*dotčeně*): Prožít to dokážu taky, o tom nepochybujte!

REŽISÉR (*hlavu v dlaních*): Nechte těch řečí, prosím vás!

Tak tedy první scéna, slečna s Madam Paceovou. Jo –
(zarazí se, rozhlédne se a vystoupí zpátky na jeviště) –
a kde je ta Madam Paceová?

OTEC: S námi není, pane.

REŽISÉR: A jak to tedy uděláme?

OTEC: Ale ona žije, i ona žije!

REŽISÉR: Dobře, ale kde?

OTEC: Nechte mě domluvit! (Obrátí se k Herečkám.) Kdyby mi dámy na okamžik laskavě půjčily svoje klobouky.

HEREČKY (trochu překvapené, pak se ale zasmějí):

– Cože?

– Klobouky?

– Co říká?

– Proč?

REŽISÉR: Dámské klobouky? A co s nimi?

HERCI se smějí.

OTEC: Nic, jen je na chvíli dám na ty věšáky. A kdyby některá z vás byla ještě tak laskavá a svlékla si i plášť.

CHARAKTERNÍ HEREČKA: I plášť?

KOMIK: A co dál? (Kolegovi polohlasem.)

PRVNÍ HEREC: On se zbláznil...

PRVNÍ HEREČKA (opět k Otci): Ale proč?

KOMIK: Jenom plášť? (Smích.)

REŽISÉR (okřikne je): Počkejte!

OTEC: Na chvíli je tady pověším... Prokažte mi tu laskavost.

HEREČKY sundají klobouky, některá solékně i plášť, větší je na věšáky a smějí se.

NAIVKA: No proč ne?

PRVNÍ HEREČKA: Tady je!

CHARAKTERNÍ HEREČKA: To je opravdu legrační!

NAIVKA: To je máme tady takhle vystavit?

OTEC: Ano, takhle, aby je bylo pěkně vidět!

REŽISÉR: A můžeme vědět, k čemu to je?

OTEC: To je tak, pane: když líp připravíme scénu, dá se třeba přilákat tím, co prodávala a přijde mezi nás... (Naznačí, aby se podívali ke dveřím v pozadí jeviště.) Podívejte se! Vidíte?

Dveře se otevřou, objeví se MADAM PACEOVÁ, bachratá megera, a udělá několik kroků vpřed. Má mohutnou zrzavou paruku, na jedné straně ozdobenou rudou růží, jak to nosí Španělky. Je silně nalíčená, oblečená s nejpůsobivou elegancí do křiklavě rudých hedvábných šatů. V jedné ruce má pérový vějíř, v druhé drží mezi prsty zapálenou cigaretu. Když se objeví, HERCI a REŽISÉR s výkřiky zděšeně prchají, seběhnou ze schůdků a mají namířeno na chodbu. NEVLASTNÍ DCERA k Madam Paceové naopak pokorně přiběhne – jako ke své paní.

NEVLASTNÍ DCERA: Už je tu! Je tady!

OTEC (rozzářený): To je ona! Neříkal jsem to?

REŽISÉR (přemůže první ohromení, rozhořčeně): Co je to za kejkle?

PRVNÍ HEREC: Hrome, kde to jsme?

PRVNÍ HEREČKA (takřka současně): Kde se tady vzala?

NAIVKA: Měli ji v záloze!

MILOVNÍK: To jsou figle!

CHARAKTERNÍ HEREČKA (šeptá): Nejsou to vůbec kouzelníci?

OTEC (utiší protesty): Ale promiňte! Proč chcete ve jménu nějaké vulgární pravdy nadobro pokazit ten zázrak?

Tady se rodí skutečnost – tak, jak ji vyvolala, přivábila a zhmotnila sama scéna. A má větší právo na život než vy! Je mnohem pravdivější než vy! Kterápak z vás by takhle zahrála Madam Paceovou? Vidíte: tohle je Madam Paceová! Podívejte se: dcera ji poznala hned! Ale pozor! Teď něco uvidíte!

REŽISÉR a HERCI se váhavě vrací na jeviště. Mezitím, co Herci protestují a OTEC odpovídá, začne již scéna mezi NEVLASTNÍ DCEROU a MADAM PACEOVOU: *polohlasně, velice tiše, zkrátka tak přirozeně, jak by se to na žádném jevišti nemohlo podařit. A tak, když HERCI po Otcově replice se k nim obrátí a uvidí Madam Paceovou, jak vzala Nevlastní dceru za bradu a zdvihá jí hlavu, chvíli dává jí pozor, ale pak dají najevo zklamání, protože hovor těch dvou skoro neslyší.*

REŽISÉR: Tak co?

PRVNÍ HEREC: Co to říká?

PRVNÍ HEREČKA: Já vůbec nic neslyším.

MILOVNÍK: Nahlas! Nahlas!

NEVLASTNÍ DCERA (*odstoupí od Madam Paceové, která nasadí nepopsatelný úsměv, a přejde k hloučku Herců*): „Nahlas“? To přece nejde. Prve jsem mohla mluvit nahlas, abych mu udělala ostudu – (*ukáže na Otce*) – pomstila se mu! Ale tohle s madam, to je jináč: za to je basa!

REŽISÉR: To jsou věci! Ale v divadle vás, má milá, musí být slyšet! A my vás teď neslyšeli ani na jevišti! Představte si, až bude plné hlediště. Musí z toho být scéna. A vůbec – proč byste spolu nemohly mluvit nahlas? Odmyslete si, že vás posloucháme – my tady jako nejsme: představte si, že jste samy, v tom pokojíku za krámem a že vás nikdo neslyší.

NEVLASTNÍ DCERA *se zlomyslně usmívá a několikrát půvabně ukáže prstem, že ne.*

REŽISÉR: Jak to, že ne?

NEVLASTNÍ DCERA (*šeptem, tajemně*): Je tady ještě někdo, kdo by nás, pane, slyšel, kdybych mluvila nahlas!

REŽISÉR (*zděšeně*): Proboha, to se tady má objevit ještě někdo další?

OTEC: Ne, ne, pane. Tím myslí mě. Tam, za těmi dveřmi musím být já, čekám tam, a madam to ví. A tak s dovolením, já tam jdu.

REŽISÉR (*zadrží ho*): Počkejte! Musíte brát ohled na požadavky divadla. Dřív než se připravíte...

NEVLASTNÍ DCERA (*přeruší ho*): Jen ať už jde!

REŽISÉR (*křičí*): Nejdřív musí být jasné, co se stalo v té scéně mezi vámi a jí. (*Ukáže na Madam Paceovou.*) Rozumíte tomu?

NEVLASTNÍ DCERA: Panebože, řekla mi, co už víte: že maminka zas odvedla špatnou práci, pokazila šaty a že já, jestli chci, aby nám pomohla z nejhoršího, musím mít trpělivost.

MADAM PACEOVÁ (*popojde vpřed, tváří se důležitě*): Á jo, pane, tak je to, já nechcela na tom vytežovat... vydělavat...

REŽISÉR (*poděsí se*): Cože? Jak to mluví?

NEVLASTNÍ DCERA: Napůl po jejich a napůl po našem, je to srandovní.

MADAM PACEOVÁ: Ah, zmávají, není dobra vychovanost, ja se usiluji mluvit, jak umim.

REŽISÉR: Ale ne! Vůbec ne! Jen tak mluvte, madam! To je dokonce vynikající! To zabere. A trochu tý komiky aspoň setře takovou tu drsnost. Jen tak dál. To zní výborně.

NEVLASTNÍ DCERA: „Výborně!“ Aby ne! Touhle hatma-

tilkou dělat jistý návrhy – to se bude líbit, že jo? To je přece sranda, slyšet, že přišel „starý pan“ a chce si se mnou „zašpáznout“ – vidte, madam?

MADAM PACEOVÁ: Stárši, no co, stárši, devenko, ale lepší stárši na tebe; chutná, nechutná, učená z nebe nepadá!

MATKA (*vstane – zděšená a užaslá Herci jí nevěnovali pozornost, až při jejím výkřiku se k ní vrhnou a snaží se jí se smíchem zadržet – a strhne Madam Paceové paruku a hodí ji na zem*): Ty couro! Couro! Zabilas mi dceru!

NEVLASTNÍ DCERA (*přiskočí a zadržít Matku*): Ne, ne, maminko, ne! Proboha!

OTEC (*také příběhl, zároveň s dcerou*): Uklidni se, uklidni se! Sedni si!

MATKA: Tak ať jde pryč!

NEVLASTNÍ DCERA (*Režisérovi, který také příběhne*): Maminka tady nemůže zůstat, nemůže!

OTEC (*rovněž Režisérovi*): Ty nemůžou být spolu. Proto taky nepřišla s námi.

REŽISÉR: Nic se neděje, to všecko se hodí. (*Obrátí se k Matce, zavede ji zpátky na její místo a čeká, až se posadí.*) No tak, jen klid a pěkně se zas posadíte...

NEVLASTNÍ DCERA *zatím znovu odejde doprostřed jeviště a obrátí se na Madam Paceovou.*

NEVLASTNÍ DCERA: Tak do toho, madam.

MADAM PACEOVÁ (*urazená*): No, no – dekujem! Ja nemochu se tva matka byt any moment.

NEVLASTNÍ DCERA: Jen jděte a spusťte: „stary pan“ ať si se mnou „zašpázne“! (*Panovačně se obrátí ke všem.*)

Ta scéna se musí hrát! – Tak rychle! (*Madam Paceové.*) A vy už radši jděte pryč.

MADAM PACEOVÁ: To se ví... du, du, já du... seguramente. Seguramente du, du. (*Nasadí si paruku, pyšně si přeměří Herce, kteří jí posměšně tleskají a nasupená odejde.*)

NEVLASTNÍ DCERA (*k Otcí*): A vy už pojdte dovnitř! Nemusíte chodit okolo! Pojdte rovnou, jako že jste zrovna vešel. – Já stojím tady, dívám se od podlahy. – Tak spusťte! Mluvte! Jako když někdo přijde zvenku, řekněte hlasitě „Dobrý den, slečno“...

REŽISÉR (*když sešel z jeviště*): Prosím vás, kdo to vlastně režiruje, vy nebo já? (*Otcí, který se tváří nerozhodně a zmateně.*) No tak to udělejte: jděte trochu dozadu, ale nevycházejte a zase se vraťte.

OTEC *to udělá, jímá ho takřka děs, je velice bledý, ale už stržený skutečností předváděného života; usměje se, odejde dozadu, jako by ještě nevěděl, jaké drama se nad ním rozpoutá. HERCI okamžitě zpozorní a sledují začínající výstup.*

REŽISÉR (*ještě rychle pošeptá Napovědce*): A vy všecko pište!

V ý s t u p

OTEC (*popojde vpřed, hovoří jakoby pozměněným hlasem*): Dobrý den slečno.

NEVLASTNÍ DCERA (*se skloněnou hlavou, s potlačovaným odporem*): Dobrý den.

OTEC (*nahlédne jí pod klobouk, který jí takřka zakrývá tvář, a když zjistí, že je velice mladá, přidušeně vykřikne, tak trochu zálibně, tak trochu s obavou, aby se nedostal do nepříjemné situace*): Ach... Ale ... snad tady nejste... Nejste tady poprvé, že?

NEVLASTNÍ DCERA (*jako předtím*): Ne, pane.

OTEC: Už jste tady někdy byla?

NEVLASTNÍ DCERA *přikývne.*

OTEC: Víckrát? (*Chvilku čeká na odpověď, znovu nahlédne pod klobouček, usměje se a řekne.*) Tak co? no ... takže byste nemusela být taková. Můžu vám sundat ten klobouček?

NEVLASTNÍ DCERA (*rychle, aby ho předešla, není s to potlačit odpor*): Ne, sundám si ho sama. (*Rychle, křečovitě to udělá.*)

MATKA (*která výstupu přihlíží, je spolu se Synem na opačné straně než Herci. Je jako na trní a sleduje i gesta oněch dvou střídavě s odporem, úzkostí a hrůzou*): Ach, Bože! Panebože!

OTEC (*při jejím povzdechu strne na dlouhou chvilu, jako zka-menělý, potom pokračuje dřívějším tónem*): Tak mi ho dejte, já ho pověsím. (*Vezme jí klobouček z rukou.*) Taková milá, pěkná hlavička a takovýhle klobouček? To bych věděl o lepším. Pomůžete mi pak vybrat některý z těch, co tu má Madam Paceová? – Ne?

NAIVKA (*přerušit ho*): Počkat! To jsou ale naše klobouky!

REŽISÉR (*oztekle vybuchne*): Ticho, ksakru. Nechte si ty vtipy! Teď pracujeme! (*Obrátí se k Nevlastní dceři.*) Prosím vás, dál, slečno!

NEVLASTNÍ DCERA (*pokračuje*): Ne, pane, děkuji.

OTEC: Ale neříkejte! Přece mně nedáte košem. To by mě mrzelo... Jeden hezčí než druhý, podívejte! I Madam bude ráda. Proto je tu vystavuje!

NEVLASTNÍ DCERA: Ne, pane, stejně bych ho nemohla nosit.

OTEC: Vy se bojíte, co řeknou doma, až vás uvidí v no-

vém kloboučku? Ale jděte! Nevíte, jak se to dělá? Co se řekne doma?

NEVLASTNÍ DCERA (*už není s to zadržet hněv*): Ale ne, kvůli tomu ne! Nemohla bych ho nosit, protože jsem... Copak to nevidíte? (*Ukáže na černé šaty.*)

OTEC: Ach, ve smutku! Odpusťte. Vidím, vidím. Prosím za prominutí. Velice mě to mrzí, věřte mi.

NEVLASTNÍ DCERA (*snaží se vzchopit a dodat si odvahy, a taky, aby přemohla své pohrdání a pocit hnusu*): To stačí, pane, stačí! Vás to mrzet ani trápit nemusí. Zapomeňte, co jsem řekla. Už kvůli mně, chápete... (*Snaží se usmát a dodá.*) Na to, že mám tohle na sobě, nesmím prostě myslet.

REŽISÉR (*přerušit ji, obrátí s k Napovědce a vyjde až na jeviště*): Počkat! Tohle nepište. Tu poslední repliku škrtněte. (*K Otci a Nevlastní dceři.*) Ale jinak výborně! Výborně! (*Hercům.*) Ta scéna s kloboučkem je přece rozkošná – co říkáte?

NEVLASTNÍ DCERA: Ale to nejlepší teprv přijde! Proč nepokračujeme? Hned to bude! (*Znovu se obrátí k Hercům.*) Pak to bude chtít trochu víc švihů...

PRVNÍ HEREC: ...nenucenosti...

PRVNÍ HEREČKA: Jistě, na tom nic není! (*Pronímu herci.*) A můžeme si to hned zkusit, ne?

PRVNÍ HEREC: Prosím, já můžu... Tak já jdu ven a vejdu. (*Odejde a připraví se za dveřmi v pozadí.*)

REŽISÉR (*Proní herečce*): Teď tedy skončil výstup mezi ní a Madam Paceovou – to potom napíšu. Vy stojíte... kam jdete?

PRVNÍ HEREČKA: Jen si nasadím klobouk... (*Jde k věšáku pro klobouk a nasadí si ho.*)

REŽISÉR: Aha, výborně! – Vy tedy stojíte tady a díváte se k zemi.

NEVLASTNÍ DCERA: Ale ona není ve smutku!

PRVNÍ HEREČKA: Budu ve smutku a padne mi mnohem líp než vám!

REŽISÉR: Buďte, prosím vás, zticha! A dívejte se! Ať se něčemu přiučíte! (*Zatleská.*) Tak jedem. – Jedeme! Pojdte dovnitř! (*Znovu sejde do hlediště, aby si ověřil, jak scéna vypadá.*)

V pozadí se otevřou dveře a vstoupí PRVNÍ HEREC s pohotovým výrazem obstarožního seladona. Výstup zahraniční Herci vypadá od prvních replik docela jinak, a přitom v něm není sebemenší parodie. Je spíš jako by uhlazenější. NEVLASTNÍ DCERA a OTEC se samozřejmě v První herečce a Prvním herci nepoznávají, a když slyší, jak pronášejí jejich slova, různým způsobem, gesty, úsměvem, neskrývaným protestem, projevují překvapení, údiv, útrpnost atd., jako to vyplývá z dalšího textu. Je slyšet zřetelně i hlas Napovědky.

PRVNÍ HEREC: „Dobry den, slečno...“

OTEC (*rychle, nedokáže se ovládnout*): Ale ne!

NEVLASTNÍ DCERA se dokonce rozesměje, když vidí, jak První herec vchází.

REŽISÉR (*vztekle*): Buďte zticha! A vy už se konečně přestaňte smát! Takhle se nikam nedostanem!

NEVLASTNÍ DCERA (*popojde na proscénium*): To promiňte, ale... tady slečna tam stojí jak přišpendlená, ani nepípne... Kdyby se ke mně někdo přihnul s takovýmhle „Dobry den“, tak vyprsknu smíchy zrovna jako teď!

OTEC (*popojde také dopředu*): Právě, ten způsob... tón...

REŽISÉR: Ale jaký způsob! Jaký tón! Teď jděte stranou a nechte nás zkoušet!

PRVNÍ HEREC (*popojde na proscénium*): Když mám zahrát staršího pána, jak jde do pochybného domu...

REŽISÉR: Ale samozřejmě, toho si, proboha, nevšimněte! A pokračujte – je to dobré. (*Čeká, až herec začne.*) No...

PRVNÍ HEREC: „Dobry den, slečno...“

PRVNÍ HEREČKA: „Dobry den...“

PRVNÍ HEREC (*napodobí Otcovo gesto, to jest, nahlédne pod klobouček, ale uspokojení a pak i obavy vyjádří zcela jinak*): „Ach... Ale... snad tady nejste... nejste tady poprvé, ne?“

OTEC (*nevydrží to a opraví ho*): Neříkám „ne“, ale „že?“, „že?“

REŽISÉR: Říká „že“ s otazníkem.

PRVNÍ HEREC (*ukáže na Napovědku*): Já slyšel „ne“.

REŽISÉR: No dobře, to je jedno – „že“ jako „ne“! Hlavně jeďte dál! – Jen se snad do toho tak nepokládejte... Stačí takhle, podívejte... (*Vyskočí na jeviště a přehraje Hercův výstup od jeho vstupu do pokoje.*) „Dobry den, slečno...“

PRVNÍ HEREČKA: „Dobry den.“

REŽISÉR: „Ach... Ale... snad...“ (*Otočí se k Prvnímu herci, aby mu ukázal, jak se má podívat První herečce pod klobouk.*) Překvapení... obava... uspokojení... (*Potom pokračuje, obrácen k První herečce.*) „Nejste tady poprvé, že? Už jste tady někdy byla?“ (*K Prvnímu herci.*) Je to jasné? (*K První herečce.*) A vy na to řek...? Prostě, svižně! (*Sejde z jeviště.*)

PRVNÍ HEREČKA: „Ne, pane...“

PRVNÍ HEREC: „Už jste tady někdy byla? Víckrát?“

REŽISÉR: Ale ne, počkejte! Dřív vám na to přece musí přikývnout. „Už jste tady někdy byla?“

PRVNÍ HEREČKA *pozdvihne trochu hlavu a jakoby znechuceně a unaveně přivře oči, a pak, když REŽISÉR ukáže, dvakrát přikývne.*

NEVLASTNÍ DCERA (*nevyrží to*): Ach, panebože! (*A rychle si dlaní zakryje ústa, aby přemohla smích.*)

REŽISÉR (*otočí se*): Co je zas?

NEVLASTNÍ DCERA: Nic, nic.

REŽISÉR (*Pronímu herci*): Teď vy, vy, pokračujte!

PRVNÍ HEREC: „Víckrát? Tak co, no... takže byste nemusela být taková... Můžu vám sundat ten kloboček?“

PRVNÍ HEREC *řekne tuto repliku takovým tónem a doprovází ji takovým gestem, že NEVLASTNÍ DCERA, třebaže má dlaně na ústech a snaží se ovládnout, není už s to smích zadržet.*

PRVNÍ HEREČKA (*rozhořčeně se vrátí na své místo*): Já tady pro nikoho šaškovat nebudu!

PRVNÍ HEREC: Já taky ne! Nechme toho.

REŽISÉR (*křičí na Nevlastní dceru*): Nechte toho! Sakra!

NEVLASTNÍ DCERA: Ano, promiňte mi to...

PRVNÍ HEREČKA: Jste nevychovaná... drzá.

REŽISÉR: Co si o sobě vůbec myslíte?

OTEC (*snaží se zasáhnout*): Máte pravdu, pane, jistě, ale odpusťte jí to...

REŽISÉR (*vyjde na jeviště*): Co jí mám odpustit? Je to neslušnost!

OTEC: Ano, jistě, ale věřte mi, že opravdu působí trochu divně.

REŽISÉR: ...divně? Co divně? Proč divně?

OTEC: Já se obdivuju vašim hercům: tady pánovi a tady slečně, ale... víte... nejsme to my...

REŽISÉR: To bych prosil! Jak chcete, abyste to byli „vy“, když to jsou herci.

OTEC: To je právě to, herci! A hrajou dobře naše role, oba dva. Ale nám připadá, že je to něco jiného. Chce to být totéž, ale není to totéž.

REŽISÉR: Jak to, že není! Co to tedy je?

OTEC: Něco, co ... je jejich, to už nepatří nám.

REŽISÉR: No aby ne! To přece jinak nejde!

OTEC: Ano, chápu... chápu...

REŽISÉR: ...no tak! A už dost! (*K Hercům.*) Budeme zkoušet až budem sami. To bych držel vždycky radši pár facek než zkoušet s vámi; doufejme, že ten smích už přejde.

NEVLASTNÍ DCERA: Já už se nesměju. Teď přijde to nejlepší, teď něco uslyšíte!

REŽISÉR (*k Otcí*): Takže vy pak na narážku „Zapomeňte, co jsem řekla. Už kvůli mně, chápete!“ budete rovnou pokračovat „Chápu, ano, chápu...“ a hned se zeptáte...

NEVLASTNÍ DCERA (*přeruší ho*): ...jak to? Co?

REŽISÉR: ...proč je ve smutku.

NEVLASTNÍ DCERA: Ale to ne! Když já mu řekla, že musím zapomenout na to, co mám na sobě, víte, co mi odpověděl? „Správně. A proto ty šatečky honem pěkně sundáme!“

REŽISÉR: No to je nádhera! A můžem se jít pást.

NEVLASTNÍ DCERA: Ale je to pravda!

REŽISÉR: Jakápak pravda, prosím vás! Tady jsme v divadle! I pravda má jisté meze!

NEVLASTNÍ DCERA: A co vy s tím tedy chcete dělat, když dovolíte?

REŽISÉR: To uvidíte. To nechte laskavě na mně.

NEVLASTNÍ DCERA: Ne, pane! Ten hnus je ve mně! A jestli jsem „takováhle“, tak „tohleto“ maj na svě-

domí všechny ty surovosti a sprostoty ... a vy byste z toho chtěl udělat sentimentální, romantickou pohádku. On se mě zeptá, proč jsem ve smutku, a já mu se slzami v očích odpovím, že mi před dvěma měsíci zemřel tatínek. Tak to ne, milej pane! Musí mi zase říct jako tenkrát: „Proto ty šatečky honem pěkně sundáme!“ A já s celým tím sotva dvouměsíčním smutkem v srdci půjdu tam, za tu španělskou stěnu a téměř prsty, které se třesou hanbou, ošklivostí, si rozepnu šaty...

REŽISÉR (*vjede si rukama do vlasů*): Proboha. Co to říkáte?

NEVLASTNÍ DCERA (*zuřivě křičí*): Pravdu! Pravdu, pane!

REŽISÉR: Ale ano ... ovšem, to je pravda, neříkám, že ne ... a chápu vaši hrůzu, slečno: ale pochopte i vy, že tohleto na jevišti n e j d e !

NEVLASTNÍ DCERA: To nejde? Pak ale pěkně děkuju, já na to kašlu!

REŽISÉR: Ale, podívejte se...

NEVLASTNÍ DCERA: Kašlu na to! Kašlu! To, co je možný na jevišti jste si dohodli vy dva: Tak to ne! Já vím, on už se nemůže dočkat, kdy předvede – (*karikuje*) – ty svý duchovní trýzně. Ale tohle je moje drama! Moje!

REŽISÉR (*rozmrzele, s prudkými gesty*): Právě tak vaše, jako těch druhých! Jeho drama – (*ukáže Otce*) – drama vaší matky! (*Pak dohodně, smířlivým tónem.*) Musíte se, slečno, trochu ovládat. Už ve vlastním zájmu. Takhle zuřivě se drásat, tak zoufale si všechno ošklivit! To by ani nedělalo dobrý dojem – zvlášť, když jste se prve přiznala, že jste před ním u Madam Paceové – odpusťte – byla už několikrát s jinými!

NEVLASTNÍ DCERA (*sklopí hlavu, zastřeným hlasem po chvíli zamýšlení*): To je pravda. Ale pro mě to byl pořád on – i když to byli jiní.

REŽISÉR (*nechápe*): Jak to: jiní a byl to on? Co tím myslíte?

NEVLASTNÍ DCERA: Když někdo takhle klesne, tak za to může vždycky ten, který to zavinil první. Za to „poprvé“ a všechno další! A pro mě to byl on – ještě dřív, než jsem se narodila. Jen se na něj podívejte, podívejte se na něho!

REŽISÉR: A vy si myslíte, že on své výčitky svědomí nese lehce? Dejte mu možnost, aby to ukázal.

NEVLASTNÍ DCERA: Jak? Jak by moh ukázat všechny ty svoje „ušlechtilé výčitky“ a „mravní trýzně“, když ho chcete ušetřit hrůzy, že jednoho dne měl v náručí holčičku, na kterou se chodil dívat ke škole, tu holčičku, ze které se mezitím stala žena a už taky coura, on jí řek, aby si ten svůj smutek honem pěkně svlíkla.

Poslední slova řekne hlasem, který se chvěje dojetím.

MATKU při jejích slovech přemůže nezadržitelná úzkost, jež z ní nejprve vytryskne několika potlačovanými steny a nakonec propukne v zoufalém pláči. Všechno se zmocní dojetí. Dlouhá odmlka.

NEVLASTNÍ DCERA (*když se Matka trochu utiší, chmurně a rozhodně dodá*): Zatím jsme tu jen sami, obecnostvo o nás ještě neví. Až tuhle hru budete zítra hrát, uděláte si ji stejně podle svýho. Nechcete ale aspoň vy poznat to drama, jak se doopravdy stalo?

REŽISÉR: Ale ano ... o nic jiného mi nejde!

NEVLASTNÍ DCERA: Tak dobře ... ale matka musí pryč.

MATKA (*vstane a s pláčem vykřikne*): Ne, ne! To, pane, nedovolte! To nedovolte!

REŽISÉR: Já to chci jen vidět!

MATKA: Já nemůžu! Já už nemůžu!

REŽISÉR: Nezlobte se, ale to všechno je přece minulost. Já nechápu...

MATKA: Ne, to není minulost, to se děje teď. Ne, pane, moje trápení neskončilo, a neskončí, to je tu pořád, živé jako já – pořád, v každé chvíli. A ti dva drobčkové – slyšel jste je promluvit? Ti už, pane, mluvit nemůžou. Tisknou se ke mně, jen aby má bolest byla čerstvá. Ale oni sami už nejsou. Už nejsou. A tahleta, pane, – (ukáže na Nevlastní dceru) – ta odešla, ta ode mě utekla a spustila se nadobro... A že se tady teď ukázala, to taky jen proto, abych se pro ni nepřestala soužit!

OTEC (skoro slavnostně): Co jsem vám říkal, pane? Chvilke, která se stala věčností. (Ukáže na Nevlastní dceru.) Přišla, aby mě přistihla, spoutala a vystavila na pranýř – svázaného jedinou zahanbující chvílí mého života. – Má pravdu: z toho už nemůžu vyklouznout, toho mě opravdu ušetřit nemůžete.

REŽISÉR: Ale já přece neříkám, že se té scéně vyhnem: vždyť to je jádro celého prvního jednání – až k tomu místu, jak vás pak – (ukáže na Matku) – přistihne – ...

OTEC: Ano. A všechna ta bída jejím výkřikem vyvrcholí.

NEVLASTNÍ DCERA: Doteď mi zní v uších. Div jsem se nezbláznila. Můžete si mě zahrát, jak chcete: třeba i v šatech, na tom nezáleží! Jen když budu mít nahé paže – jenom paže – nahé, protože, podívejte se, stála jsem takhle – (jde k Otci a opře hlavu o jeho hrud') – hlavu jsem měla takhle opřenou a ruce kolem krku – a viděla, jak mi tady, nad zápěstím bije žíla. A jenom z toho, jak bila ta živá žíla, se mi udělalo zle a já jsem takhle zavřela oči, takhle, a přitiskla jsem mu hlavu na prsa. (Otočí se k Matce.) Křič! Křič, maminko! (Přitiskne hlavu Otci na prsa, ramena má zdvižená, jako by chtěla zabránit, aby k ní ten výkřik

dolehl, potom hlasem plným potlačované trýzně, dodá.) Křič jako tenkrát, křič!

MATKA (vrhne se mezi ně): Ne! To nesmíš! (A když ji od něho odtrhla.) Zvíře, ty zvíře, to je moje dcera! Nevidíš, že je to moje dcera?

REŽISÉR (při jejím výkřiku couval až k rampě mezi vyděšené Herci): Výborně! Ano, výborně! A pak opona!

OTEC (přiběhne k němu, křečovitě): Ano, ano, takhle to doopravdy bylo.

REŽISÉR (obdivně a s jistotou): Ano, samozřejmě, tady opona!

Po tom opakovaném režisérově zvolání spustí JEVIŠTNÍ MISTR oponu a REŽISÉR s OTCEM zůstanou před ní sami.

REŽISÉR (pozdvihne ruce a dťová se kamsi nahoru): Ale ne! Zbláznili jste se, nebo co? Říkám „opona“ jako „koniec dějství“ – a oni vážně spustí oponu! (Nadzdvihne cíp opony, aby se dostali zpátky na jeviště, k Otci.) To je ono! Výborně! To bude mít úspěch. A přesně takhle to musí skončit. Za tohle jednání ručím! (Odejde s Otcem.)

Když se opona znovu zdvihne, technický personál už rozebírá dekoraci a místo ní staví zahradní bazének. – Na jedné straně jeviště sedí v řadě HERCI a na druhé straně POSTAVY. REŽISÉR stojí uprostřed, pěst na ústech a přemýšlí.

REŽISÉR (po krátké odmlce přikývne): Tak dobře: dáme se do druhého jednání. Ale jak jsme se dohodli, všechno nechte na mně!

NEVLASTNÍ DCERA: Náš příchod do jeho domu. (Ukáže na Otce.) Přes jeho odpor. (Ukáže na Syna.)

REŽISÉR (*netrpělivě*): Ano, ale to nechte laskavě na mně!
NEVLASTNÍ DCERA: Já jen, aby ten odpor bylo pěkně vidět!

MATKA: Za všechno to dobrodiní...

NEVLASTNÍ DCERA (*prudce se k ní otočí*): A co? Čím hůř na tom budeme my, tím větší bude mít výčitky svědomí.

REŽISÉR (*netrpělivě*): Já vím, já vím, nemějte strach!

MATKA (*prosebně*): Ale prosím vás, pane, ať je aspoň vidět, že jsem dělala, co jsem mohla...

NEVLASTNÍ DCERA (*ji pohrdavě přeruší a pokračuje*): ...aby mě přivedla k rozumu, aby mně domluvila, že jsem natruc se nic nesmí! (*Režisérovi.*) Ale všimněte si: čím víc se mu snaží vemluvit do srdce, tím víc se od ní pán odtahuje – nevidí, neslyší, „není“!

REŽISÉR: Tak dáme se do toho druhého jednání nebo ne?

NEVLASTNÍ DCERA: Už jsem zticha. Ale upozorňuju vás, že udělat to všechno na zahradě, jak jste chtěl, nepůjde.

REŽISÉR: Proč by to nešlo?

NEVLASTNÍ DCERA (*znovu ukáže na Syna*): Protože je pořád zalezlejší ve svém pokoji. A v místnosti se musí odehrát i výstup s tím vyplašeným klukem.

REŽISÉR: Já vím! Ale uznejte, že tady nemůžem rozvěšovat cedule, kde se co hraje, nebo čtyřikrát v jednom dějství přestavovat scénu!

PRVNÍ HEREC: I když se to kdysi tak dělávalo.

REŽISÉR: Ano, když obecnost na tom bylo asi jako tahle holčička!

PRVNÍ HEREČKA: A když bylo snazší vyvolat iluzi.

OTEC (*vyskočí*): Iluzi? Prosím vás, neříkejte tomu iluze.

Neužívejte to slovo, je pro nás kruté.

REŽISÉR (*překvapen*): A proč, promiňte?

OTEC: Vy byste to měl pochopit!

PRVNÍ HEREČKA: A jak bychom tomu tedy měli říkat?

Iluzi, kterou máme vytvořit před diváky...

PRVNÍ HEREC: ...svou hru...

REŽISÉR: ...iluzi reality!

OTEC: Já vás, pane, chápu. Jenže vy nejste zřejmě s to pochopit nás. Promiňte mi to! Víte, vám a vašim hercům tady jde – a asi právem – jenom o hru.

PRVNÍ HEREČKA (*rozhořčeně ho přeruší*): Jakoupak hru! Nejsme děti, abychom si hráli! Divadlo je vážná věc.

OTEC: Já neříkám, že ne. A mám také na mysli hru, do které dáváte své umění, hru, která má – jak říká tady pán – vytvořit dokonalou iluzi skutečnosti.

REŽISÉR: Ano.

OTEC: Ale když si pomyslíte, že my – (*ukáže na sebe a na ostatních pět Postav*) – jinou skutečnost než tu, které říkáte iluze, nemáme...

REŽISÉR (*dívá se s úžasem na své Herce, kteří také jako by zrozpačitěli a znejistěli*): A co tím chcete říct?

OTEC (*chvilu je s mdlým úsměvem pozoruje*): Je to tak, pánové! Žádnou jinou! To, co pro vás je iluze, kterou máte vytvořit, to je pro nás naopak jediná skutečnost. (*Krátká odmlka, popojde směrem k Režisérovi a dodá.*) A ostatně, nejen pro nás. Jen se nad tím zamyslete. (*Podívá se mu do očí.*) Můžete mi říct, kdo jste? (*Zůstane stát s ukazovákem mířícím na něho.*)

REŽISÉR (*zmaten se pousměje*): Jak to, kdo jsem? Já jsem já!

OTEC: A kdybych vám řekl, že to není pravda, protože vy jste já?

REŽISÉR: Tak bych vám odpověděl, že jste blázen.

HERCI se zasmějí.

OTEC: Vy se smějete. Máte proč: tady se přece jenom hraje, – (*Režisérovi*) – a můžete mi namítnout, že jestli tady ten pán – (*ukáže na Prvního herce*) – se stane „mnou“ a já zas naopak třeba támhle tím, je to všechno jenom hra. Vidíte, chytil jsem vás do pastí.

HERCI *se znovu rozesmějí.*

REŽISÉR (*rozmrzele*): Ale o tom jsme už mluvili! To začnem znovu?

OTEC: Ne, vůbec ne. Já vás chci naopak z téhle hry vyvést. (*Dívá se na První herečku a jako by ji chtěl předejít.*) Z té hry umění – kterou tady se svými herci předvádíte. A znovu se vás vážně ptám: kdo jste vy?

REŽISÉR (*obrátil se zpola užasle a zároveň podrážděně k Hercům.*) Rozumíte tomu? Na to je ale opravdu potřeba hroší kůži! Nejdřív se tu vydává za postavu a pak se mě přijde zeptat, kdo jsem já.

OTEC (*důstojně, ale bez ješitnosti*): Postava, pane, se vždycky může optat člověka, kdo je. Ona má opravdu svůj vlastní život a vyhraněnou povahu, která z ní dělá vždycky „někoho určitého“. Zatímco člověk – teď nemám na mysli vás – ale tak, člověk vůbec, může být taky „nikdo“.

REŽISÉR: Jistě. Ale vy se na to ptáte mě, mě – režiséra! Je to tak?

OTEC (*takřka potichu, s lichotivou pokorou*): Jen abych věděl, jestli sám sebe vidíte opravdu takového, jaký teď jste... Tak, jak třeba s odstupem času vidíte toho, kým jste byl kdysi – se všemi iluzemi, které jste tenkrát o sobě měl, s tím, jak se vám tehdy jevilo všechno ve vás i okolo vás, a jaké to pro vás taky skutečně bylo. B y l o ! No vidíte... A když pomyslíte na ty iluze, které si teď neděláte, a vůbec na

všecko, co dneska už pro vás zdaleka neznamena to, co to pro vás znamenalo kdysi, nemáte pocit, že se vám propadá půda pod nohama? A neplyne z toho, že i ten člověk, za kterého mě máte teď, celá ta vaše dnešní skutečnost, se pro vás zítra, ať chcete nebo nechcete, stane iluzí?

REŽISÉR (*dobře nepochopil, ale je zaskočen tou obratnou argumentací*): No dobře... A co tím chcete říct?

OTEC: Nic. Nic, pane. Jen to, že jestli pro nás – (*znovu ukazuje na Postavy a na sebe*) – neexistuje jiná skutečnost mimo iluzi, že snad i vy byste měl zapochybovat o ceně své skutečnosti – té, kterou dnes dýcháte, které se dotýkáte ... protože i ona, zrovna tak, jako to včerejší, se zítra stane taky jen iluzí.

REŽISÉR (*snaží se to obrátit v žert*): Aha, výborně! A nakonec mi ještě řeknete, že vy s tou komedií, kterou mi tady hrajete, jste pravdivější a skutečnější než já!

OTEC (*s největší vážností*): Ale o tom přece není pochyb!

REŽISÉR: Ach tak!

OTEC: Myslíl jsem, že to chápete od samého začátku.

A o jaké komedii to mluvíte?

REŽISÉR: Vy jste se nám prve představil jako „postava“ stvořená autorem – který pak ale z vašeho případu odmítl udělat drama – je to tak?

OTEC: Ano, a to je taky čistá pravda.

REŽISÉR: Ale tomu přece nikdo nemůže věřit! To jsou věci... které nemůžem brát vážně! (*Obrátí s k Hercům.*) Nebo vy jste snad někdy viděli postavu, která takhle vystoupila ze své role a ještě ji obhajovala a vysvětlovala?

OTEC: Patrně neviděli, jistě, protože autoři svoje tvůrčí bolesti obyčejně tají. Když postavy ožijou a na jednou před ním stojí živé, pak už autor nedělá nic jiného, než že sleduje každé jejich slovo, každé

gesto, které mu nabízejí. A musí je chtít takové, jaké chtějí být samy. A běda, když to neudělá! – Víte, když se taková postava narodí, pak už není závislá ani na svém autorovi, a každý si ji může představit v jakékoliv situaci, i o jaké autor neuvažoval. Proto je potom tak nespravedlivé a kruté, když autor postavu opustí a odepře jí život. Kdybyste, pánové, věděli, jak dlouho jsme se ho pokoušeli přesvědčit, aby nás nechal žít – jak jsme se mu vnucovali, jednou já, jednou ona, (*ukáže na Nevlastní dceru*) někdy i matka...

NEVLASTNÍ DCERA (*popojde dopředu jako ve snách*): Koli-krát já ho pokoušela, když za šera seděl sám v křesle ve své pracovně a váhal, jestli má otočit vypínačem – a zatím do místnosti tekla tma a v té tmě jsme se hemžili my a pokoušeli ho... (*Jakoby se znova viděla v oné pracovně a byla jí na obtíž přítomnost Herců.*) Ach, kdybyste všichni šli pryč! Kdybychom byli sami! Tamhle maminka se synem – já s tou holčičkou – tamhle bratr, který je pořád sám – a potom já s ním – (*lehce pokyne směrem k Otci*) – a potom já sama, já sama... v tom šeru... (*Najeďnou vyskočí, jakoby se chtěla zachytit vidiny sama sebe, která zazářila v tom šeru.*) Ach, ty můj živote! Co scén, co výstupů jsme mu nabízeli! – Já ... já ho pokoušela ze všech nejvíc!

OTEC: Ano, a všechno je to možná kvůli tobě, žes na něho tak naléhala!

NEVLASTNÍ DCERA: A co? Sám mě takovou chtěl! (*Jde k Režisérovi, jako by se mu chtěla svěřit.*) Já si spíš myslím, že se mu znechutilo divadlo, že ho otrávil, co dneska obecenstvo od divadla chce a co na něm vidí...

REŽISÉR: Počkejte... Vy všichni pořád rozumujete – a to na divadlo nepatří!

OTEC: Člověk nejvíc rozumuje, když trpí: chce najít příčinu svého trápení – kdo mu ho způsobil a jestli spravedlivě nebo nespravedlivě... Jen když je šťastný nerozumuje – štěstí on prostě žije, jako by bylo samozřejmé, jako by na něj měl právo.

REŽISÉR: Vidíte, už zase mudrujete!

OTEC: Protože trpím, pane! Já nemudruju, já jenom křičím „proč?“!

REŽISÉR: Já vás chápu, ale ... drama je děj, akce – a ne nějaké filozofování! Fakta, panstvo, fakta!

OTEC: „Fakta“! Jestli tady nesmím mluvit o tom, co mě bolí v duši ... jestli musím mlčet o své úzkosti, tak mě utlačujete! Ano, utlačujete, pane! Člověk je přece něco víc než zvíře, nežije jenom, aby žil, ale aby dal životu smysl. A to jediné, co já mu můžu dát, je poznání svého utrpení. Já nemůžu jen předvádět fakta – to by chtěla ona! (*Ukazuje na Nevlastní dceru.*) Protože v holých faktech je její pomsta. Ne, nemůžu ... nesmím – to bych popřel sám sebe.

REŽISÉR: Pochopte, proboha, že takhle se nehne z místa!

NEVLASTNÍ DCERA: Já myslím, že těch faktů máte už dost. Sám jste říkal, že nemůžete každých pět minut vyvěšovat cedule!

REŽISÉR: Ano, ale teď to všechno musíme nějak šikovně zkombinovat, uspořádat do jednoho sevřeného děje – a ne, jak chcete vy, aby se váš bratříček vrátil nejdřív ze školy a ploužil se po domě jak stín, schovával se za dveřmi a promýšlel svůj záměr, který ho – jak jste to řekla?

NEVLASTNÍ DCERA: ...„vyždíme“, pane.

REŽISÉR: Vyždíme... No budiž, když tomu tak říkáte!

A taky, aby (*čte z poznámek*) „jen ty oči byly pořád větší a větší“. Tak?

NEVLASTNÍ DCERA: Ano... Jen se na něho podívejte!

REŽISÉR: A pak byste chtěla, aby tam taky byla ta holčička, která nic netuší a hraje si na zahradě.

NEVLASTNÍ DCERA: Ano!

REŽISÉR: On doma, ona na zahradě – copak se to dá zahrát současně?

NEVLASTNÍ DCERA: Ona musí být na sluníčku, šťastná! To byla tenkrát moje jediná odměna: že si může hrát na zahradě, že se dostala z té strašný špeluňky, kde jsme dřív spali všichni čtyři – a já s ní – já, se svým nečistým tělem, ona se ke mně tiskla, ze všech sil... Sotva mě zahlídla na zahradě, už ke mně běžela... Veliké květiny neviděla, pořád hledala jenom ty „majinké“, „majinké“ a chtěla mi je ukazovat – jak ta se dovedla radovat! (*Po těch slovech, rozlítostněná vzpomínkou, propukne v dlouhý usedavý pláč, hlava jí klesne na paže opřené o stolec. Všechno se zmocní dojetí. Režisér k ní přistoupí takřka otcovsky a snaží se ji utěšit.*)

REŽISÉR: Uděláme zahradu, uděláme ji, nebojte se, uvidíte, že budete spokojená! A všechny scény dáme tam. (*Zavolá jednoho z technikářů.*)

REŽISÉR: Spusť mi pár stromů. Třeba ty dva malé cypřiše – a dejte je před bazének!

Shora se na jeviště snášejí dva cypřiše. JEVIŠTNÍ MISTR přiběhne a přibije podstavce kulis hřebíky.

REŽISÉR (*Nevlastní dceři*): Zatím aspoň takhle – jen abyste měla představu. (*Znovu zavolá na Technikáře v provazišti.*) A prosím tě, udělej mi tam trochu oblohy!

TECHNIKÁŘ (*šeshora*): Čeho?

REŽISÉR: Trochu oblohy! Horizont! Ale až za ten bazén! (*Na jeviště se snáší bílý závěs.*) Ale ne! Bílý ne! Říkal jsem oblohu! Ačkoliv ... nech to! Udělám to jinak. (*Volá.*) Je tam osvětlovač? Tak všecko zhasni, hlavně pracák, a dej mi tam trochu vzduchu ... jako když svítí měsíc ... ano ... modrou horní rampu ... a něco modrého z portálu na ten závěs! – Tak! Stačí!

Podle jeho pokynů vznikne tajemná měsíční scéna, takže HERCI začnou mluvit a pohybovat se, jako by byli na zahradě při svitu měsíce.

REŽISÉR (*Nevlastní dceři*): Tak co? Co říkáte? A chlapec místo, aby se schovával za dveřmi, se může potloukat po zahradě a schovávat se za stromy. Ovšem, najít nějakou holčičku, která by pak zahrála tu scénu, jak vám ukazuje kytičky, to už bude horší! (*Obrátí se k Chlapci.*) Tak pojď! Ty! Pojď sem! Podíváme se trochu, co by se s tebou dalo dělat. (*A když se Chlapec nehýbe.*) No jen pojď! (*Přitáhne ho dopředu a snaží se mu zvednout hlavu, která Chlapci pořád poklesává.*) No tedy, to vám řeknu, to bude fuška s tím klukem!... Tak co?... panebože, aspoň něco by měl říct... (*Jde k němu, položí mu ruku na rameno, zavede ho za stromy.*) Víš co, schovej se tady... Tak... A zkus trochu vystrčit hlavu, špehovat... (*Odstoupí, aby viděl, jak to vypadá. Chlapec to udělá tak přesvědčivě, že to na Herce udělá velký dojem.*) No, výborně ... výborně! (*K Nevlastní dceři.*) A co kdyby ta holčička, když ho přistihne, jak špehuje, k němu přiběhla – rozumíte – a nějak z něho dostala aspoň jedno slovo?

NEVLASTNÍ DCERA: Kdepak, dokud tady bude on (*ukáže*

na Syna) nepromluví. To byste nejdřív musel poslat tamtoho pryč.

SYN (*rozhodně vykročí ke schůdkům*): Ale prosím! S největší radostí! Nic jiného si nepřeju!

REŽISÉR (*hned ho zadržít*): Ne! Kam jdete? Počkejte!

MATKA *poděšená, že SYN opravdu odejde, vstane a instinktivně zvedá ruce, jako by ho chtěla zadržet, ale přitom se nepohne z místa.*

SYN (*dojde až k rampě, k Režisérovi, který ho zadržít*): Já tady nemám co dělat! Nechte mě odejít! Nechte mě, prosím vás!

NEVLASTNÍ DCERA (*ironicky*): Jenom ho pusťte! Ten odejde.

OTEC (*Musí zahrát tu osudnou scénu s matkou na zahradě!*

SYN (*rychle, rozhodně, pyšně*): Já nic nepředvádím! To jsem řekl hned na začátku. (*Režisérovi.*) Nechte mě odejít!

NEVLASTNÍ DCERA (*přiběhne k Režisérovi*): Dovolíte, pane? (*Sejme Režisérovy ruce ze Synových ramen.*) Nechte ho! (*Když ho Režisér pustí, obrátí se k němu.*) Tak běž!

SYN *zůstane stát nakročen ke schůdkům, ale jako by ho svazovala tajemná síla, nemůže sestoupit; pak k překvapení Herců pomalu vykročí podél rampy k druhým schůdkům z jeviště, ale když k nim dojde, i tam zůstane strnule stát a nemůže sejít dolů. NEVLASTNÍ DCERA, která ho sledovala vyzývavým pohledem, se rozesměje.*

NEVLASTNÍ DCERA: Nemůže, vidíte? Nemůže! Musí tady zůstat, ať chce nebo nechce. (*Obrátí se k Matce.*) Tak na co čekáš, mami? Pojd' ... pojd'... (*K Režisé-*

rovi.) Vidíte, vstala, aby ho zadržela. Dovedete si představit, jaká jsou to pro ni muka, když před cizími lidmi musí ukazovat, co zakouší. Ale ona tak touží být mu aspoň trochu nablízku, že je ochotná přetřpět i tuhle chvíli!

MATKA *se vskutku přiblíží skoro až k Synovi a při posledních slovech Nevlastní dcery rozevře rozpačitě náruč.*

SYN (*rychle*): Ale já ne! Já ne! Proč ze vši té hanby dělat ještě divadlo? Jako by nestačilo, že jsme to museli prožít. Dobrá, když nemůžu odejít, zůstanu. Ale opakuju, že nikomu nic předvádět nebudu!

OTEC (*Režisérovi, rozechvěle*): Vy ho můžete přinutit!

SYN: Mě nikdo nepřinutí!

OTEC: Tak tě přinutím já!

NEVLASTNÍ DCERA: Počkejte! Počkejte! Nejdřív musí holčička k bazénu! (*Běží pro Holčičku, skloní se před ní, vezme její tvářičku do dlaní.*) Chudinko moje, díváš se tak vyplašeně, divíš se, kde ses to octla, vidíš? Jsme na jevišti, miláčku! Nevíš, co je to jeviště? Vidíš, tady se hraje, ale doopravdy. Tady se hrajou hry. A my si teď jednu zahrajem. Ale doopravdy, víš! Ty taky... (*Obejme ji, přitiskne si ji k hrudi a pohoupe s ní.*) Ach, ty můj andílku, takovou ošklivou hru si pro tebe vymysleli! Tak tohle je zahrada, bazén ... tedy jako bazén, víš? To je právě, miláčku nejhorší, že všechno je jenom jako. Ale tobě se možná líbí víc ten bazén, co jen tak vypadá, než ten opravdickej, vidíš? Aspoň si v něm můžeš hrát... Pro jiné to bude hra, ale ty jsi opravdickejší, ty si doopravdy hraješ ve velkém, krásném bazénu; je tam houšť rákosí, ve stínu se zrcadlí na hladině, a tolik, tolik kačenek tam pluje a houpají tím stínem. Ty ji

chceš chytit? Ty chceš tu kachničku chytit...? *(A výkřikem, který ve všech vzbudí zděšení.)* Ne, Rosetto, ne! Maminka na tebe nedává pozor, má oči jen pro toho ničemu! A já zas nemyslím na nic jinýho, než jak se pomstít... *(Pustí Holčičku a nevráživě, jako předtím, se obrátí k Chlapci.)* Co ty tady děláš? Pořád jako bys o něco žebrol! Jestli se ta maličká utopí, bude to taky kvůli tobě – že se tak pitomě chováš! – Co to tam máš? *(Popadne ho za loket, aby ho přiměla vytáhnout ruku z kapsy.)* Co to schováváš? Vytáhni tu ruku! *(Vytrhne mu ruku z kapsy a k hrůze všech zjistí, že Chlapec svírá revolver. Jakoby trochu s uspokojením se na něho podívá, pak řekne chmurně.)* Kdes ho vzal? Jak jsi k tomu přišel? *(A když vyděšený Chlapec, který na ni jen civí vytřeštěnýmá očima, neodpoví.)* Hlupáku! *(A spíší k sobě.)* To bych radši zabila tamty dva. *(Odstrčí ho zpátky za cypřiš, odkud předtím špehoval, pak jde a odvede Holčičku do bazénu, takže Holčičku pak už neuvidíme; nakonec sama sklesne na okraj bazénu a opře hlavu o ruce, složené na jeho obrubníku.)*

REŽISÉR *(k Nevlastní dceři)*: Děkuju. *(Obrátí se k Synovi.)*
A současně...

SYN *(pohrdlivě)*: Co současně? To není pravda, pane! K žádné scéně mezi mnou a jí nedošlo. *(Ukáže na Matku.)* Ať vám poví sama, jak to bylo.

Mezitím se CHARAKTERNÍ HEREČKA a MLADÝ HEREC, hrající milovníky, oddělili od skupiny Herců. Ona velice pozorně sleduje Matku, kterou má teď před sebou, a on Syna, aby pak mohli zahrát jejich role.

MATKA: Ano, to je pravda, pane! Přišla jsem do jeho pokoje.

SYN: Do mého pokoje, a ne do zahrady, rozumíte?

REŽISÉR: Ale to není důležité! Děj se musí zhustit!

SYN *(všimne si Mladého herce, který ho pozoruje)*: Co chcete?

MLADÝ HEREC: Nic, pozoruju vás.

SYN *(obrátil se na druhou stranu k Charakterní herečce)*: Ach tak – a tady zase vy? Abyste okoukla její roli.

REŽISÉR: Myslím, že byste jim za tu pozornost měl být vděčný!

SYN: Vy jste ještě nepochopil, že tu hru nemůžete nikdy zahrát?

REŽISÉR: Teď buďte, prosím vás, zticha, chci si poslechnout vaši matku! *(Matce.)* Tak dobře. Vešla jste tedy dovnitř...

MATKA: Ano, pane, do jeho pokoje. Já už dál nemohla... Chtěla jsem se té úzkosti zbavit. Ale on, když viděl, že jdu k němu...

SYN: Žádná scéna! Šel jsem pryč. Šel jsem pryč, aby k žádné scéně nedošlo. Protože já jsem nikdy žádné scény nedělal – já ne, rozumíte?

MATKA: Ano, to je pravda! To je pravda...

REŽISÉR: Ale teď se té scéně nevyhnete! Nedá se nic dělat.

MATKA: Já jsem připravená, pane. – Kdybyste mi aspoň vy pomoh, abych s ním promluvila – jen pár slov – abych mu vůbec mohla říct, co mám na srdci.

OTEC *(přistoupí k Synovi, velmi prudce)*: Ty to udělaš! Kvůli matce!

SYN *(rozhodněji než předtím)*: Nic neudělám!

OTEC *(uchopí ho za prsa a začloumá jím)*: Proboha, poslechni mě! Poslechni! Neslyšíš, jak s tebou mluví? Copak v tobě není kouska citu k vlastní matce?

SYN *(popadne ho i on)*: Ne! Ne! A už s tím konečně přestaň!

chceš chytit? Ty chceš tu kachničku chytit...? (*A výkřikem, který ve všech vzbudí zděšení.*) Ne, Rosetto, ne! Maminka na tebe nedává pozor, má oči jen pro toho ničemu! A já zas nemyslím na nic jiného, než jak se pomstít... (*Pustí Holčičku a nevráživě, jako předtím, se obrátí k Chlapci.*) Co ty tady děláš? Pořád jako bys o něco žebrol! Jestli se ta maličká utopí, bude to taky kvůli tobě – že se tak pitomě chováš! – Co to tam máš? (*Popadne ho za loket, aby ho přiměla vytáhnout ruku z kapsy.*) Co to schováváš? Vytáhni tu ruku! (*Vytrhne mu ruku z kapsy a k hrůze všech zjistí, že Chlapec svírá revolver. Jakoby trochu s uspokojením se na něho podívá, pak řekne chmurně.*) Kdes ho vzal? Jak jsi k tomu přišel? (*A když vyděšený Chlapec, který na ni jen civí vytřeštěnými očima, neodpoví.*) Hlupáku! (*A spíš k sobě.*) To bych radši zabila tamty dva. (*Odstrčí ho zpátky za cypřiš, odkud předtím špehoval, pak jde a odvede Holčičku do bazénu, takže Holčičku pak už neuvidíme; nakonec sama sklesne na okraj bazénu a opře hlavu o ruce, složené na jeho obrubníku.*)

REŽISÉR (*k Neolastní dceři*): Děkuju. (*Obrátí se k Synovi.*) A současně...

SYN (*pohrdlivě*): Co současně? To není pravda, pane! K žádné scéně mezi mnou a jí nedošlo. (*Ukáže na Matku.*) Ať vám poví sama, jak to bylo.

Mezitím se CHARAKTERNÍ HEREČKA a MLADÝ HEREC, hrající milovníky, oddělili od skupiny Herců. Ona velice pozorně sleduje Matku, kterou má teď před sebou, a on Syna, aby pak mohli zahrát jejich role.

MATKA: Ano, to je pravda, pane! Přišla jsem do jeho pokoje.

SYN: Do mého pokoje, a ne do zahrady, rozumíte?

REŽISÉR: Ale to není důležité! Děj se musí zhustit!

SYN (*všimne si Mladého herce, který ho pozoruje*): Co chcete?

MLADÝ HEREC: Nic, pozoruju vás.

SYN (*obrátil se na druhou stranu k Charakterní herečce*): Ach tak – a tady zase vy? Abyste okoukla její roli.

REŽISÉR: Myslím, že byste jim za tu pozornost měl být vděčný!

SYN: Vy jste ještě nepochopil, že tu hru nemůžete nikdy zahrát?

REŽISÉR: Teď buďte, prosím vás, zticha, chci si poslechnout vaši matku! (*Matce.*) Tak dobře. Vešla jste tedy dovnitř...

MATKA: Ano, pane, do jeho pokoje. Já už dál nemohla... Chtěla jsem se té úzkosti zbavit. Ale on, když viděl, že jdu k němu...

SYN: Žádná scéna! Šel jsem pryč. Šel jsem pryč, aby k žádné scéně nedošlo. Protože já jsem nikdy žádné scény nedělal – já ne, rozumíte?

MATKA: Ano, to je pravda! To je pravda...

REŽISÉR: Ale teď se té scéně nevyhnete! Nedá se nic dělat.

MATKA: Já jsem připravená, pane. – Kdybyste mi aspoň vy pomoh, abych s ním promluvila – jen pár slov – abych mu vůbec mohla říct, co mám na srdci.

OTEC (*přistoupí k Synovi, velmi prudce*): Ty to uděláš! Kvůli matce!

SYN (*rozhodněji než předtím*): Nic neudělám!

OTEC (*uchopí ho za prsa a začloumá jím*): Proboha, poslechni mě! Poslechni! Neslyšíš, jak s tebou mluví? Copak v tobě není kouska citu k vlastní matce?

SYN (*popadne ho i on*): Ne! Ne! A už s tím konečně přestaň!

Všeobecné pobouření, zděšená MATKA se snaží vložit mezi ně a roztrhnout je od sebe.

MATKA (jako předtím): Božemůj! Božemůj!

OTEC (nepustí ho): Ty mě poslechněš! Ty mě musíš poslechnout!

SYN (zápasí s ním a nakonec ho srazí na zem vedle schůdků k zděšení všech): Co tě to posedlo? – Měl pravdu, když nás nechtěl pustit na scénu!

REŽISÉR: Ale tak mi aspoň řekněte, co se tenkrát stalo! To jste beze slova odešel ze svého pokoje?

SYN (po chvíli váhání): Beze slova. Právě proto, aby nedošlo k nějaké scéně.

REŽISÉR (pobízí ho): No dobře, a pak? Co jste udělal?

SYN (za úzkostné pozornosti všech popojde po jevišti): Nic... Když jsem šel po zahradě... (Přerušit se, je zamýšlený, zasmušilý.)

REŽISÉR (zaujat jeho zdráhavostí, pobízí ho, aby mluvil dál): No dobře, když jste šel po zahradě...

SYN (zoufale si zakryje tvář): Ale proč to ode mě chcete slyšet?

MATKA se už celá chvěje, zadívá se k bazénu.

REŽISÉR (všimne si jejího pohledu, začíná chápat, obrátí se k Synovi, tiše): Holčička?

SYN (dívá se před sebe, do jeviště): Tam, v bazénu...

OTEC (oči upřené do země, soucitně): A ona, pane, stála za ním!

REŽISÉR (Synovi, úzkostně): A co vy?

SYN (pomalu, stále se dívá před sebe): Chtěl jsem tam skočit, vytáhnout ji... Ale v tom mě něco zarazilo – za stromem stál ten chlapec a šílenýma očima se díval do bazénu na utopenou sestřičku. (Odmlka.) Udělal

jsem krok k němu a najednou... (Za stromy, kde se skrýval Chlapec, třeskně výstřel.)

MATKA (s drásavým výkřikem, za všeobecného zmatku, tam se Synem a všemi Herci běží): Synáčku! (A potom za nesouvisejících výkřiků a vzrušení ostatních.) Pomoc!... Pomozte...!

REŽISÉR (razí si v tom hluku cestu, zatímco Chlapce zdvihájí za ruce a nohy a odnášejí ho za bílý horizont): On se postřelil? On se opravdu postřelil?

Všichni, mimo REŽISÉRA a OTCE, jenž zůstane ležet na zemi poblíž schůdků, zmizí za spuštěným závěsem, který představuje oblohu. Po chvíli se HERCI z obou stran vracejí na scénu.

PRVNÍ HEREČKA (vrací se zprava): Je mrtvý! Ten chudák chlapec je mrtvý!

CHARAKTERNÍ HEREČKA (za ní): To je hrůza!

PRVNÍ HEREC (vrací se zleva, směje se): Ale co mrtvý! To je přece jen fikce! Fikce! Tomu snad nemůžete věřit!

OSTATNÍ HERCI (zprava): Fikce? To je skutečnost!

– Skutečnost!

– On je mrtvý!

KOMIK (který přišel zleva): Ale ne! To je fikce! Fikce!

OTEC (zvedne se a křičí uprostřed nich): Jakápak fikce! Skutečnost, pánové, skutečnost! (A zoufalý zmizí za závěsem i on.)

REŽISÉR (už nemůže dál): Fikce – skutečnost. – Jděte všichni k čertu! Světlo! Světlo! Světlo!

Celé jeviště i hlediště náhle zalije ostré světlo. REŽISÉR si oddychne, jako by se osvobodil od nějaké můry. Všichni se na sebe zmateně a nejistě dívají.

REŽISÉR: Něco takového se mi ještě nestalo! (*Podívá se na hodinky.*) A ztratili jsme s nima celý den. Jděte domů! (*Herci však nerozhodně postávají.*) Jděte! Co byste ještě chtěli dělat? Na zkoušení je už dneska pozdě.

HERCI *zdraví a váhavě odcházejí.*

PRVNÍ HEREC: Uvidíme se večer!

REŽISÉR (*sotva Herci odešli*): Je tam osvětlovač? – Slyšíte mě někdo? – Už to můžete všechno zhasnout! (*Vzápětí se celé divadlo ponoří do hluboké tmy.*) Á hrome! – Rozsviť mi aspoň nějakou žárovku, ať si ještě nepřerazím nohy!

A jako by zapnut omylem, se za závěsem na chvíli rozsvítí zelený reflektor, který promítá veliké a ostré stíny POSTAV – kromě Chlapce a Holčičky. Když je REŽISÉR spatří, poděšeně se rozhlíží a s úzkostí opustí jeviště. Reflektor za horizontem zhasne a jeviště se zase zalije noční modří jako předtím, z pravé strany závěsu vyjde pomalu nejdříve SYN, za ním MATKA a potom z levé strany OTEC. Zastaví se uprostřed jeviště jako jakési snové vidiny. Nakonec pak zleva vyjde NEVLASTNÍ DCERA a rozběhne se ke schůdkům; na prvním stupni se na chvíli zastaví, zadívá se na ty tři a pronikavě se rozesměje. Potom seběhne dolů, proběhne uličkou a zmizí ze sálu. A ještě z chodby zaznívá její smích. Hned nato padá

OPONA

LUIGI PIRANDELLO

Luigi Pirandello se narodil 28. června 1867 na Sicílii, poblíž města Agrigento, v bohaté patriotické rodině. V dětství měl domácího učitele, po skončení gymnázia odešel studovat filozofii a práva do Palerma. V roce 1887 se přestěhoval do Říma a tam pokračoval ve studiích filozofie. Kvůli neshodám na fakultě je dokončil na univerzitě v Bonnu, kde roku 1891 promoval prací o fonetickém rozboru agrigentského dialektu. O tři roky později se oženil s dcerou otcova společníka a usadil se v Římě. Od roku 1897 vyučoval na katedře stylistiky. V roce 1924 vstoupil do fašistické strany. Dodnes se spekuluje, zda se s fašismem ztotožnil (známá jsou jeho slova „Jsem fašista, protože jsem Ital“) nebo se k Mussolinimu hlásil jen kvůli publicitě. Jeho dílo však nikdy nebylo režimu poplatné. O rok později se díky svým úspěchům stal ředitelem římského divadla *Teatro d'Arte*. S divadelními zájezdy procestoval Evropu i Ameriku. Roku 1929 byl jmenován členem Italské akademie a v roce 1934 získal Nobelovu cenu za literaturu. Z té se už ale neradoval dlouho, protože roku 1936 zemřel na zápal plic. Nachladil se při natáčení filmu na motivy svého nejznámějšího románu *Nebožtík Mattia Pascal*.

Pirandello debutoval jako dramatik roku 1910, kdy pro svého přítele vytvořil jednoaktovky ze dvou svých povídek. Po prvotních neúspěších ho zpět k divadlu nasměroval sicilský herec Angelo Musco, který ho požádal o „roli na tělo“. Následně se přidávali další zájemci o jeho hry. Ve svých prozaických dílech zpracoval Pirandello mnoho témat a jeho první hry často vznikaly dramatickým přepracováním starších povídek, ve kterých již byly viditelné známky dramatu. Návrat ke stejným

námětům a již jednou zformulovaným problémům, mu ale připadal jako ztráta času.

Prvním jevištním úspěchem byla inscenace hry *Rozmysli si, Jakoubku!* s A. Muscem v hlavní roli. Poté se Pirandello věnoval divadlu trvale. Následovaly hry *Sicilská komedie*, *Čapka s rolničkami*, *Každý má svou pravdu* a další. Jeho nejznámější drama *Šest postav hledá autora* patří spolu s hrami *Každý má svou pravdu* a *Dnes večer improvizujeme* do tzv. trilogie „divadla na divadle“, ve které se pokoušel setřít hranici mezi scénickou fikcí a skutečností a zpochybnit jistoty skutečného světa.

Šest postav spolu s tragédií *Jindřich IV.* zajistilo Pirandellovi mezinárodní renomé. Později se věnoval i režii svých her, jejímž hlavním přínosem byla především osobitá interpretace. Jeho práce byla blízká postupům K. S. Stanislavského. Na jevišti vytvářel iluzi reality, což mu pomáhalo vtáhnout diváky do děje hry.

Příběh Šesti postav

První myšlenky na divadelní hru o nedokončených postavách se u Pirandella objevily již v roce 1891. V názvu hry z divadelního prostředí *Na zkouškách komedie*, jsou patrné náznaky jeho budoucí trilogie „divadla na divadle“. Poznámky z roku 1910 pojmenované pracovně *Šest postav*, poukazují k plánovanému románovému zpracování. V roce 1915 následovala povídka *Tragédie jedné postavy*, kde se objevil konflikt nedokončené postavy s jejím autorem. K myšlence odmítnutí postav a následným výčitkám ho přiměla zkušenost, kdy byl dlouho zaujat příběhem otce a nevlastní dcery, ale nechtěl jim v románu věnovat větší prostor, protože v tomto námětu nespatoval hlubší smysl, přestože se mu několikrát snažily vnutit do přízně. Mnohem zajímavější mu pak přišla právě myšlenka samotného

odmítnutí postav a jejich konflikt s autorem. Roku 1917 se Pirandello svěřil svému synovi: „Mám plnou hlavu nových věcí! Tolik novel... A mezi nimi jedna smutná, přesmutná výstřednost: Šest postav hledá autora, rozepsaný román. Snad mi rozumíš. Šest postav, zatažených do hrozného dramatu, přichází za mnou, abych je stvořil v románu, posedlost, já o nich nechci ani slyšet, tvrdím, že je to zbytečné a že mi na nich nezáleží, že mi už nezáleží vůbec na ničem, oni mi předvádějí všechny svoje rány a já je vyháním... – a tak se román, který nebyl napsán, nakonec přece jen uskuteční.“

Od románu již nebylo ke komedii daleko. Samotná hra je osobní konfesi konfrontující život a hru. Dotýká se proměn osobnosti, lidské odcizenosti, střetu reality a fikce. Hledá smysl a hranice umění. Je plná diskusí a zamyšlení vyplývajících z kontaktu „fiktivních“ postav s „reálnými“ herci a divadelníky. Postavy se snaží obhájit svou pravdu a stát se součástí uměleckého díla. Mají v sobě pevně dané rysy povahy a s nimi spojené činy, na rozdíl od herců se jejich osobnost neproměňuje a chovají se podle daného vzorce. Vše přijímají tak jak je – nesnaží se nic změnit, přestože přesně vědí, co bude následovat. Jejich fixace v uměleckém díle je jakýmsi vysvobozením z věčného koloběhu. Podle Pirandella dokáže jen umělec dát životu pevný, nepomíjivý tvar. Dílo je skutečnější než sama skutečnost, v konfrontaci s živými lidmi je však usvědčeno z nedokonalosti.

Text hry Pirandello využil i k polemice se svými kritiky, kteří často upozorňují na dlouhé filozofické úvahy jeho postav. Všechny úvahy jsou však organickou součástí jejich myšlení. Vystává zde například otázka, kdo je skutečnější, zda herci nebo postavy. To co je napodobováno je skutečné, ale pokud se o nápodobu nepokoušíme, jsme skuteční sami o sobě.

Ve hře jsou na jedné straně „komičtí“ herci, zlehčují tragickou situaci postav, které najednou vtrhly na zkoušku Pirandellovy komedie „Každý podle své role“. V režisérovi si postavy našly svého autora a snaží se dostat svůj příběh na jeviště. Po hercích i režisérovi vyžadují, aby vše bylo realisticky, přesně tak, jak to ony mají v sobě. Divadlo ani přes všechnu snahu nemůže být realistické. Ale od toho, aby přesně realitu napodobovalo, tu divadlo není.

Šest postav hledá autora mělo světovou premiéru 10. května 1921 v římském Teatro Valle. V hlavních rolích se představili L'Almirante a V. Vergani. Předzvěstí Pirandellova úspěchu byl skandál provázející tuto premiéru. Díky němu mohl divákům představit i své starší hry a proslavit se nejen v Itálii. Největší zahraniční úspěch sklidila pravděpodobně německá inscenace Maxe Reinhardta. Česká premiéra se konala na scéně Stavovského divadla v Praze 12. října 1923. V režii K. Dostala hráli V. Vydra (Otec), J. Kronbauerová (Nevlastní dcera), M. Hübnerová (Matka), E. Kohout (Syn), E. Wiesner (Ředitel divadla – v překladu V. Mikeše Režisér) a další.

-hel-

DRAMATICKÉ DÍLO L. PIRANDELLA

- Rozmysli si, Jakoubku! – *Pensaci, Giacomino!*, 1916
Sicilská komedie – *Liola*, 1916
Čapka s rolničkami – *Il beretto a sonagli*, 1917
Každý má svou pravdu – *Così è, se vi pare*, 1917
Rozkoš z počestnosti – *Il piacere dell'onestà*, 1917
Hra stran – *Il giuoco delle parti*, 1918
Ale není to nic vážného – *Ma non è una cosa seria*, 1918
Diplom – *La Patente*, 1919
Člověk, zvíře a ctnost – *L'uomo, la bestia e la virtù*, 1919
V rukavičkách – *Tutto per bene*, 1920
Jako dřív, líp než dřív – *Come prima, meglio di prima*, 1921
Šest postav hledá autora – *Sei personaggi in cerca d'autore*, 1921
Jindřich IV. – *Enrico IV.*, 1922
Nahé odívati – *Vestire gli ignudi*, 1922
Život, který jsem ti dala – *La vita che ti diedi*, 1923
Muž s květem v ústech – *L'uomo dal fiore in bocca*, 1926
Přítelkyně vdaných žen – *L'amica delle mogli*, 1927
Nová kolonie – *La nuova colonia*, 1928
Lazar – *Lazaro*, 1929
Dnes večer improvizujeme – *Questa sera si recita a soggetto*, 1930
Jakou ty mne chceš – *Com tu mi vuoi*, 1930
Člověk ani neví jak – *Non si sa come*, 1933
Když je člověk někdo – *Quando si è qualcuno*, 1933
Pohádka o vyměněném synovi – *La favola del figlio cambiato*, 1934
Obři z hor – *I giganti della montagna*, 1931–34,
nedokončeno

Edice D/svazek 52

Luigi Pirandello

ŠEST POSTAV HLEDÁ AUTORA

Z italského originálu *Luigi Pirandello*:

Sei personaggi in cerca d'autore

přeložil Vladimír Mikeš

Obálka a grafická úprava Vladimír Vimr

Odpovědný redaktor Ivan Zmatlík

Vydal Ivan Zmatlík – nakladatelství ARTUR, Praha 2008

jako svou 128. publikaci, v edici D svazek 52.

Vytiskla tiskárna AKCENT, s. r. o., Vimperk

Vydání první

www.artur.cz

V Edici D vyšlo

1. svazek: Ivan Zmatlík: ČECHOV A MROŽEK
aneb Listování v paměti
2. svazek: A. P. Čechov: RACEK
3. svazek: A. P. Čechov: STRÝČEK VÁŇA
4. svazek: A. P. Čechov: TŘI SESTRY
5. svazek: A. P. Čechov: VIŠŇOVÝ SAD
6. svazek: Sławomir Mrożek: HRBÁČ
7. svazek: A. P. Čechov: IVANOV
8. svazek: J. Brdečka: LIMONÁDOVÝ JOE,
Zabijácká suita
9. svazek: J. K. Tyl: STRAKONICKÝ DUDÁK
aneb Hody divých žen
10. svazek: Alois a Vilém Mrštíkovi: MARYŠA
11. svazek: Bratři Čapkové: ZE ŽIVOTA HMYZU
12. svazek: Karel Čapek: R. U. R.
13. svazek: Karel Čapek: BÍLÁ NEMOC
14. svazek: Karel Čapek: MATKA
15. svazek: Karel Čapek: LOUPEŽNÍK
16. svazek: Karel Čapek: VĚC MAKROPULOS
17. svazek: Bratři Čapkové: LÁSKY HRA OSUDNÁ,
ADAM STVOŘITEL
18. svazek: Alois Jirásek: LUCERNA
19. svazek: Ladislav Stroupežnický: NAŠI FURIANTI
20. svazek: P.-A. C. de Beaumarchais: LAZEBNÍK SEVILLSKÝ
21. svazek: P.-A. C. de Beaumarchais: FIGAROVA SVATBA
22. svazek: Oscar Wilde: JAK JE DŮLEŽITÉ MÍT FILIPA
23. svazek: Friedrich Schiller: LOUPEŽNÍCI

24. svazek: Alfred de Musset: LORENZACCIO
25. svazek: Eugène Ionesco: PLEŠATÁ ZPĚVAČKA, ŽIDLE
26. svazek: Gabriela Preissová: GAZDINA ROBA
27. svazek: Molière: DON JUAN
28. svazek: Pierre Corneille: CID
29. svazek: E. A. Longen: C. K. POLNÍ MARŠÁLEK
30. svazek: Molière: TARTUFFE
31. svazek: Eugène Ionesco: KRÁL UMÍRÁ
32. svazek: Julius Zeyer: RADÚZ A MAHULENA
33. svazek: Fráňa Šrámek: MĚSÍC NAD ŘEKOU
34. svazek: Niccolò Machiavelli: MANDRAGORA
35. svazek: Pedro Calderón de la Barca: VYTRVALÝ PRINC
36. svazek: Tadeusz Różewicz: BÍLÉ MANŽELSTVÍ
37. svazek: Georg Büchner: LEONCE A LENA, VOJCEK
38. svazek: Arthur Schnitzler: ANATOL
39. svazek: Jevan Brandon Thomas: CHARLEYOVA TETA
40. svazek: Oscar Wilde: IDEÁLNÍ MANŽEL
41. svazek: Gabriela Preissová: Její pastorkyňa
42. svazek: George Bernard Shaw: PYGMALIÓN
43. svazek: Eugène Ionesco: NOSOROŽEC
44. svazek: Molière: AMFITRYON
45. svazek: Molière: MISANTROP
46. svazek: Pedro Calderón de la Barca: ŽIVOT JE SEN,
LÉKAŘ SVÉ CTI
47. svazek: Molière: LAKOMEC
48. svazek: Luigi Pirandello: ČAPKA S ROLNIČKAMI
49. svazek: Luigi Pirandello: KAŽDÝ MÁ SVOU PRAVDU
50. svazek: Federico García Lorca: KRVAVÁ SVATBA
51. svazek: August Strindberg: TANEC SMRTI 1 a 2
52. svazek: Luigi Pirandello: ŠEST POSTAV HLEDÁ AUTORA
53. svazek: John Webster: VÉVODKYNĚ Z AMALFI
54. svazek: Ödön von Horváth: KAZIMÍR A KAROLÍNA
55. svazek: Edward Albee: KDO SE BOJÍ VIRGINIE
WOOLFOVÉ